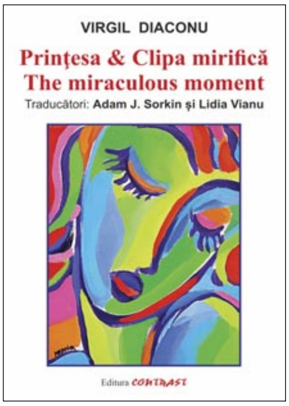
12/262
Decembrie 2024
Anul XXII

Cafeneaua literară

supliment
ARTE POETICE

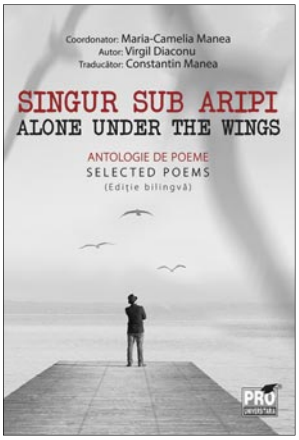
Poezii de **ADAM ZAGAJEWSKI**
Traducere de Cătălina FRÂNCU

În volumul **PRINŢESA & CLIPA MIRIFICĂ – THE MIRACULOUS MOMENT**, tradus în limba engleză de către Adam J. Sorkin şi Lidia Vianu (Editura Contrast, 2024), Virgil DIACONU adună cele mai reuşite poeme de dragoste, dar şi poeme cu tentă socială şi protestatară, distribuite în primele două secţiuni ale cărţii. În cea de a treia secţiune se află parabola *Dragoste şi frumuseţe*, un *Jurnal de nostalgii şi răzvrătiri*, precum şi *Tratat despre poezie* sau *Îndreptări pentru poetul tânăr*.

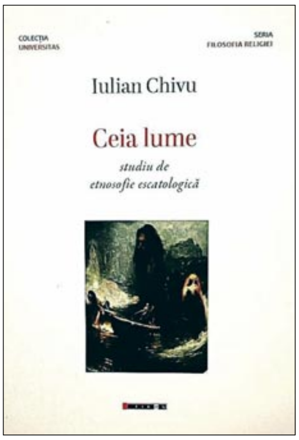
Virgil DIACONU a editat 26 de cărţi, dintre care 15 de poezie în limba română, două cărţi de poeme bilingve, română şi engleză, o carte de poeme în limba germană, volume de filosofie şi de estetică a poeziei, trei volume de anchete – *Poezia postmodernă. Anchetă*, 2015, *Poezia canonică românească. Anchetă*, 2020, *Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi*, 2024 –, două volume de exegeze biblice – *Biblia literară*, 2020, şi *Biblia literară şi dogmatică*, 2021.

Virgil DIACONU a obţinut şase premii pentru cărţile de poezie şi volumul de exegeze biblice, *Biblia literară*, acordate de către U.S.R. Poezia lui a fost foarte bine primită de către critica literară, despre ea scriindu-se peste o sută de cronici literare.

Antologia de poeme **Virgil Diaconu**, **SINGUR SUB ARIPI, ALONE UNDER THE WINGS**, ediţie bilingvă, a apărut la Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2023, într-o condiţie grafică deosebită. Coordonator Maria-Camelia Manea, traducător Constantin Manea.

Ceia lume – studiu de etnosofie escatologică –, semnat de către Iulian Chivu, este un foarte documentat şi cuprinzător volum, apărut la Editura EIKON, 2024, care se preocupă de problematica morţii din diverse religii, hindusă, islamică, iudaică, creştină, de credinţa în Rai şi Iad, de mitologiile thanatice din spaţiul cultural românesc.

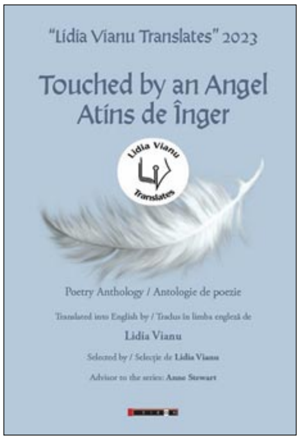

Iulian Chivu a fost profesor de limba şi literatura română în Roşiorii de Vede. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România şi autor al mai multor studii de etnologie şi folclor, al unor volume de critică literară şi a şapte romane. O activitate literară diversă şi plină de substanţă, care îşi cere un exeget pe măsură. **(Virgil Diaconu)**

Volumul de poezie **Die blaue Umarmung / Îmbrăţişarea albastră**, semnat de **Virgil Diaconu**, tradus în limba germană de către poetul Christian W. Schenk (128 de pagini), a apărut de curând la „Independently Published”, colecţia „Dionysos”, şi se găseşte deja în vânzare în Germania şi pe Amazon.

Iată prezentarea făcută de către Christian W. Schenk: „Pentru Virgil Diaconu, versurile sunt porunca supremă, iar cuvântul, cu multele sale valenţe, este dulcele chin în nesfârşita căutare de imagini şi adevăruri noi. Poeziile sale sunt ca o vibraţie a existenţei noastre istorice, completând diversitatea eternă a umanismului cu noi atribute şi adevăruri. Poeziile sunt bine echilibrate, cu accente metafizice pentru a surprinde mai bine destinul fiinţei. Esenţa fiinţei umane împletită cu iubirea şi natura joacă un rol central: principiile lor domină nu doar condiţiile pământeşti şi cosmice, ci şi arta şi istoria existenţei naturii umane. Noul profil estetic independent pe care Virgil Diaconu îl reprezintă în literatura română se reflectă în acest volum într-un mod deosebit”.

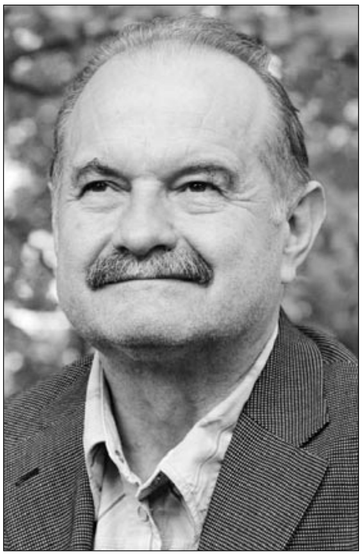
EDITURA EIKON a lansat la Bookfest (2 iunie 2024) volumul **TOUCHED BY AN ANGEL / ATINS DE ÎNGER, Poetry Anthology / Antologie de poezie**, Translated into English by / Tradus în limba engleză de **LIDIA VIANU**. Selected by / Selecţie de Lidia Vianu, Advisor to the series: **Anne Stewart** (Editura „Eikon”, 2024, 448 p.).

În volum sunt cuprinşi poeţii care au câştigat concursul organizat de către Lidia Vianu, distribuiţi astfel: **I.** Virgil Diaconu, Nicolae Silade; **II.** Toma Grigorie, Emil Dinga, Ionuţ Calotă; **III.** Ion Haineş, Zenovie Cârlugea, Felix Nicolau, Eugenia Ţarălungă, Ionel Bota, Şerban Codrin Denk, Nicu Ilie, Zoia Elena Deju, Lucian Domşa, Tincuţa Horonceanu Bernevic, Ana Ionesei, Emanuel Pope, Alice Popescu. Cartea se poate comanda la: https://www.librariaeikon.ro/poezie/1717-touched-by-an-angel-atins-de-inger.html **(CRONICAR)**

Simptome

ION SIMUȚ

VALORI ÎN MIȘCARE, 2024/2025. TABLOU SUBIECTIV

În „Cafeneaua literară” din decembrie 2023, propuneam, după o evaluare proprie făcută cu cele mai bune intenţii, posibilele valori de vârf ale anului ce urma să se încheie. Tabloul s-a confirmat în principiu, dar nu şi în premii. Aproape nimic nu s-a adeverit din premiile întrevăzute, dar la cartea anului 2023, non-ficţiune (jurnalul Anei Blandiana), am apreciat bine, după cum s-a văzut în receptarea din reviste. La fel s-a întâmplat în cazul cărţii de proză, romanul Simonei Antonescu, *Chiajna din casa Muşatinilor*, care a obţinut premiul pentru proză acordat de „Ziarul de Iaşi”.

Aprecierile de acum au şi ele o bună doză de relativitate, din mai multe motive. Nu le invoc pe toate. Spun numai că fac selecţiile care urmează înainte de lansările de noutăţi editoriale la Târgul Gaudeamus, de la început de decembrie 2024. Oricum, dacă aflu titlurile, mai durează mult până citesc şi mă edific. Aşa că nu am cum să le pun acum la socoteală. Anul editorial nu s-a încheiat.

Premiul Nobel pentru literatură 2025

Dacă Premiul meu Nobel pentru literatură (din gândul meu) nu s-a adeverit nici în 2023, nici în 2024, îmi menţin aceeaşi propunere şi pentru 2025: **Ana Blandiana**. Alături de Ana Blandiana, cei mai cunoscuţi şi mai traduşi scriitori români în lume sunt Mircea Cărtărescu şi Norman Manea. Din câte se zvoneşte, Mircea Cărtărescu se află aproape în fiecare an pe lista scurtă. Va răzbi spre vârf în curând.

Cartea anului 2024

Ediţii critice:

Mircea Eliade, *Opere. Proza literară. I. Înainte de debutul editorial* (1921-1930); *II* (1930-1935). *Isabel şi apele diavolului. Maitreyi. Lumina ce se stinge... India. Şantier.* Ediţie coordonată de **Oana Soare**. Text îngrijit de Andreea Postu, Petruş Costea, Oana Safta, Oana Soare, Andreea Teliban, Gabriel Badea, Cristina Balinte. Prefaţă de Sorin Alexandrescu. Academia Română, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2023. Deşi apărute în 2023, cele două volume de *Opere Mircea Eliade* s-au difuzat, au fost cunoscute şi comentate (mult prea puţin) în 2024.

[Anul trecut am evidenţiat *Poezia românească după 1945*, antologie, studiu introductiv şi note biobibliografice de **Ion Pop**, ediţie în 4 volume, Editura Ştiinţa, Chişinău;]

Poezie:

Ana Blandiana, *Se face linişte în mine*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2024;

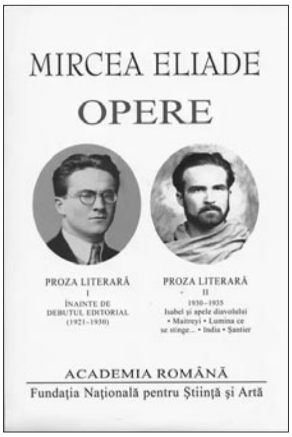
Ştefania Mihalache, *Sunt liniştită, mi-e frică*, cu ilustraţii de Laurenţiu Midvichi, Editura Paralele 45, Piteşti, 2024.

Virgil Diaconu ar trebui şi el evidenţiat aici (are o carte nouă de poezie şi în 2024), dar nu o fac pentru a nu fi bănuit de un act de complezenţă. Dar tocmai am făcut-o! Din convingere însă, nu din complezenţă!

Cu Ana Blandiana, Virgil Diaconu şi Ştefania Mihalache avem trei poeţi de valoare, din trei generaţii.

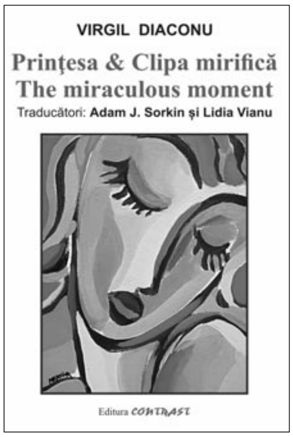
Am citit cu plăcere volumul lui **Vasile Igna**, *Roata*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2024, ingenios construit, în structuri lirice tripartite, ca o piesă muzicală cu trei instrumente, trei tonalităţi, trei registre, până la urmă convergente şi susţinându-se reciproc.

[Cele mai bune (premiate şi comentate) s-au dovedit în

2023, cărţile de poezie semnate de **Ion Mureşan**, *Introducere în poezie*, Editura Charmides, Bistriţa, şi **Radu Vancu***, Kaddish*, Casa de Editură Max Blecher, Bucureşti.]

P r o z ă:

Cred că e cel mai mare succes la categoria Ficţiune. Scriitorii români au, în 2024, pe **Doina Ruşti,** *Zavaidoc în anul iubirii*, Bookzone, Bucureşti, 2024. Nu ştiu care este povestea reală a lui Zavaidoc şi nu cred că există undeva o versiune documentară obiectivă. Ştiu povestea lui aşa cum o spune Doina Ruşti, cum o ficţionalizează. E o reconstituire inventată din mărturiile subiective a două femei tinere. Dacă ieşim din convenţia naraţiunii, trebuie să acceptăm că este o invenţie bine ticluită. Ce o face atractivă e tocmai ceea ce bănuim că o alterează în mod mult prea evident: episoadele de senzaţional care amestecă misterul dragostei cu misterul unor crime întâmplătoare din preajma protagonistelor. Breşele de verosimilitate (nu-ţi vine să crezi tot ce ţi se povesteşte!) fac farmecul acestui roman, scris experimental cu gândul la succes de o prozatoare foarte bună. Experimentul a reuşit. Romanul are un mare succes de public.

Încă nu am citit **Ioana Pârvulescu**, *Aurul pisicii*, roman, Editura Humanitas, Bucureşti, 2024, dar am auzit multe lucuri bune despre carte; se pare, totuşi, că autoarea nu s-a depăşit pe sine, cea din romanul *Inocenţii*, care are în continuare cea mai bună vânzare dintre cărţile sale (multă vreme pe locul 1 în topul vânzărilor Cărtureşti, autori români).

Am citit şi am scris în „Cafeneaua literară" din octombrie 2024 despre **Bedros Horasangian**, *Sala de aşteptare*, roman, ediţie integrală, Editura Cartex, Bucureşti, 2024; un roman foarte bun al unui scriitor optzecist, o naraţiune postmodernistă foarte în spiritul anilor 1980. Se poate citi cronica publicată aici, însoţită de confesiunea autorului despre roman.

[Reamintesc că anul trecut am pus pe primul loc pe **Simona Antonescu**, cu *Chiajna din Casa Muşatinilor*, roman, Editura Polirom, Iaşi, 2023]

N o n - f i c ţ i u n e:

Ovidiu Pecican, *Istoria românilor de la origini şi până azi*, volumele I-II, Editura Cuantic, 2023-2024 şi, de acelaşi autor, *Istoria României. Stat şi cultură. 1866-2018*, Editura Cuantic, 2023. Ambele sinteze, excepţionale în capacitatea de identificare a principalilor vectori ai istoriei naţionale, au apărut la cumpăna dintre anii 2023 şi 2024. Oricât ar părea de dificil pentru un subiect atât de vast şi de mult comentat, Ovidiu Pecican aduce puncte de vedere noi sau accente personale. Istoricii de profesie vor judeca mai bine importanţa acestor sinteze, dar, pentru mine, ca istoric literar, ele exercită o mare atracţie şi o admiraţie neţărmurită.

[Anul trecut foarte bine primit a fost volumul de publicistică al lui Al. Călinescu, *O lume care a luat-o razna*, Editura Polirom, Iaşi, 2023. Eu am evidenţiat **Ana Blandiana**, *Mai-mult-ca-trecutul. Jurnal. 31 august 1988-12 decembrie 1989*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2023.]

•

Poate că nu ar trebui să insist prin repetiţia aceloraşi propuneri, dar vreau să păstrăm cât mai sus ştacheta valorică de acordare a premiilor. Aşa că insist.

Premiile Naționale de poezie 2025

(îmi menţin propunerile din 2024)
Premiul meu „Mihai Eminescu": **Sorin Mărculescu**;
Premiul meu „Lucian Blaga": **Ion Mircea**;
Premiul meu „Tudor Arghezi": **Octavian Soviany**;
Premiul meu „Ion Barbu": **Viorel Mureşan**.

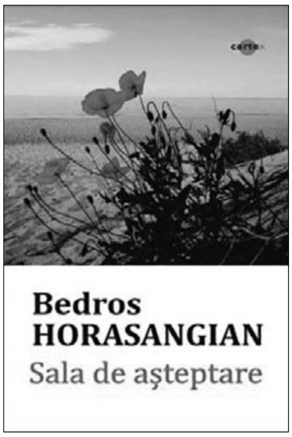
Premiile Naționale de proză 2025

(îmi menţin propunerile din 2024)
Premiul meu „Ion Creangă": **Doina Ruşti**;
Premiul meu „Mihail Sadoveanu": **Matei Vişniec**;
Premiul meu „Liviu Rebreanu": **Mircea Daneliuc**;
Premiul meu „Urmuz": **Răzvan Petrescu**.

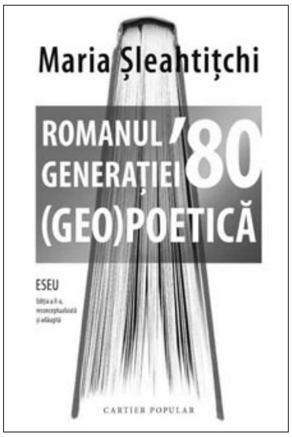
Notă: Ar trebui create finanţator, tradiţie, consecvenţă şi independenţă pentru premiile „Mihail Sadoveanu" şi „Liviu Rebreanu". În 2024 nu ştiu să se fi acordat. Premiul „Ion Creangă" avea independenţă şi exigenţă, dar în 2024 a murit principalul său susţinător şi promotor, Cristian Livescu. Premiul „Urmuz" le caută; nu prea cred că ar trebui pus în rând cu celelalte; dar poate că îşi creează un prestigiu (ar putea fi, în principiu, un premiu pentru proza scurtă); în 2023 a fost abia la prima ediţie (premiat: Viorel Marineasa); în 2024, premiul „Urmuz" l-a obţinut Matei Vişniec.

Cel mai bine gestionat şi promovat premiu pentru proză e Premiul Naţional acordat de *Ziarul de Iaşi*. Are juriu independent (adică fără patronajul nefast al USR), lucrează transparent cu nominalizări şi dezbateri publice. Premii acordate recent de *Ziarul de Iaşi*: Simona Antonescu (pentru 2023), Bogdan-Alexandru Stănescu (pentru 2022), Florin

Lăzărescu (2021), Ioana Pârvulescu (2020). Pentru 2024, premiul ar putea fi obţinut de Doina Ruşti, dacă nu i-a fost acordat anterior (regulamentul prevede că premiul nu se acordă de două ori aceluiaşi prozator), sau de Bedros Horasangian.

Premiile Naționale de critică și istorie literară 2025

Dintre posibilele premii de critică şi istorie literară, evidenţiez pentru anul viitor:

Premiul meu „Titu Maiorescu" al „Convorbirilor literare": **Ioan Holban** (pentru performanţele de lectură şi interpretare critică); în 2024, i-a fost acordat lui **Mircea Martin**;

Premiul „G. Ibrăileanu", acordat de Filiala Iaşi a USR, a revenit în 2024 lui **Daniel Cristea-Enache,** autorul volumului *Scriitori din Basarabia,* apărut la Editura Ştiinţa din Chişinău. Anul viitor ar putea fi acordat lui **Vasile Spiridon**, titularul rubricii de istorie literară în revista „România literară", unde scrie săptămânal, întotdeauna bine documentat, interpret inventiv al operelor, ancorat moderat în biografia scriitorilor, glosaţi uneori cu un umor picant anecdotic cioculescian.

Dintre cărţile de critică şi istorie literară apărute în 2024, atrag atenţia asupra uneia în mod deosebit:

Maria Şleahtiţchi, *Romanul generaţiei '80. (Geo)Poetică, eseu,* ediţia a II-a, reconceptualizată şi adăugită, Editura Cartier, Chişinău, 2024. Nu e o simplă reeditare, ci e o carte nouă, cu o largă deschidere de orizont, cu teoretizări şi disocieri privitoare la postmodernismul vestic şi postmodernismul estic şi, de asemenea, cu exemplificări şi analize ale romanului optzecist din literatura maghiară, rusă, poloneză, ucraineană şi bulgară. Pe acest fundal generos este proiectat romanul optzecist din România şi din Basarabia. Nu avem în critica românească actuală o exegeză similară.

TOP 3 Cele mai penibile elogii 2024
(sau cum poți face de râs un om sau un scriitor pe care îl iubești foarte mult)

1. Marele Anonim despre Nicolae Manolescu

Cineva care semnează „Cronicar" pe ultima pagină din „România literară", nr. 22 din 24 mai 2024, deplânge faptul că, odată cu dispariţia lui Nicolae Manolescu, a dispărut posesorul metrului-etalon, pe lângă care toţi ceilalţi evaluatori vor rămâne inevitabil eronaţi: „Atâţia dintre cei dedicaţi literaturii avem impresia că acum tocmai s-a pierdut acel metru cu care se măsurau scrierile literare. Sunt din ce în ce mai puţini criticii care ne dau sentimentul că sunt în stare să aprecieze corect mărimea, valoarea cărţilor de literatură. Se pare că intrăm într-un anotimp aspru şi confuz, când fiecare vine cu metrul său care este teribil de diferit de metrul-etalon. Şi atunci nu e greu să ne închipuim care va fi soarta literaturi [cu un singur *i* – n. n.] în aceste vremuri care, şi aşa, nu-i erau favorabile". (Articolul se intitulează *Metrul-etalon* şi e antologic pentru umorul său involuntar.) Numai un inginer poate gândi aşa, căzut din lună în literatură! Directorul executiv al revistei, Gabriel Chifu, trebuie să ştie cum s-au întâmplat lucrurile, prin ce intrigă conspirativă. Nicolae Manolescu a plecat dintre noi şi a luat cu el definitiv metrul-etalon cu care se măsoară valoarea literară! Asta e o ştire – cum ar zice Ion Cristoiu. Trebuia să fie o ştire!

2. Marta Petreu despre Ileana Mălăncioiu

„Pentru mine eşti cel mai important, cel mai mare poet (nu poetă, poet) din a doua jumătate a secolului nostru" – e un citat, semnat Marta Petreu şi pus în fruntea unui articol de Mircea Moţ despre Ileana Mălăncioiu, din „Apostrof", nr. 9, septembrie 2024, p. 6; e, cum s-ar zice, un articol... cu moţ. Sigur, e posibil ca Marta Petreu, dacă ar fi fost întrebată, să nu-l fi vrut acolo, acum, în reluare. După cum ne dăm seama, e o afirmaţie mai de demult, dinainte de 2000, din moment ce se referă la „a doua jumătate a secolului nostru", adică 1950-2000 (scuzaţi explicaţia!). Dar logica acestui comparativ de superioritate, perceput ca un superlativ absolut, e transparentă: Ileana Mălăncioiu nu e doar cea mai importantă dintre poetele noastre (glorie prea mică!), ea e cea mai importantă, cea mai mare dintre toţi poeţii luaţi la un loc, bărbaţi şi femei, nu doar faţă de Ana Blandiana şi Constanţa Buzea, să zicem, ci şi faţă de Leonid Dimov, Ştefan Aug. Doinaş, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu şi toţi ceilalţi, luaţi la un loc. Astăzi afirmaţia sună şi mai bine decât înainte de 2000, pentru că putem să o înţelegem transgender: o poetă care e cel mai important poet, printr-o transformare reuşită de gen (ca să nu zicem sex). Cred că am citit bine subtilitatea gândului elogios, în consonanţă cu noile tendinţe progresiste Acuma, dacă Ileana Mălăncioiu e şi academician (nu academiciană), iar Marta noastră caută un loc liber pe acolo, prin forul suprem – asta nu schimbă cu nimic lucrurile. Rămâne definitiv stabilit: Ileana Mălăncioiu e poet şi academician, împotriva credinţei vulgului că ar fi, Doamne fereşte, numai o simplă poetă şi o modestă academiciană, ca Ana Blandiana, de pildă.

În „Contemporanul. Ideea europeană", numărul 11 din noiembrie 2024, p. 3, Nicolae Breban arată că Marta Petreu e „departe de a fi o poetă de renume mondial, cum e prezentată mai nou – hazardat!" şi argumentează de ce „Marta Petreu nu e demnă să intre în Academia Română". Nicolae Breban îi cam deranjează pe Marta Petreu şi Mircea Mihăieş, denigratorul său, în aspiraţiile lor de a intra de mână sau separat în Academia Română. Când vor reuşi, naş (că nu pot să zic naşă, femininul e minimalizator), deci naş le va fi Ileana Mălăncioiu. Naş – în sensul de susţinător oportun, clarvăzător, eroic şi inspirat!

3. Omagii în ianuarie pentru Mircea Mihăieş

Ianuarie 2024 – luna compatriotului de omenie şi a literatorului de talie mondială! (după cum decretează revista „Steaua"). Viitorul sună bine! Aproape la fel de bine ca trecutul aniversărilor din ianuarie înainte de 1990.

Mircea Mihăieş, „literator de talie mondială, compatriot de omenie" (e titlu mare şi voinic!), promovat de V. Mihaiu în numărul 1 din 2024 al revistei „Steaua". M. M. – geniul Carpaţilor, singurul care ne-a mai rămas după dispariţia lui Nicolae Manolescu! (Nu ne gândim la Nicolae Celălalt!) Sunt idei şi aprecieri generoase cu care nu ar fi elegant să intri în contradicţie, Doamne fereşte! Fac parte din patrimoniul de gândire al conformiştilor USR. Să faci la Cluj o revistă cu Chifu şi Mihăieş, ca toate revistele USR, adevărate plantaţii de ghiocei, dovedeşte cel puţin lipsă de imaginaţie, dacă nu servilism. Dar vremea ghioceilor trece repede, nici nu-ţi dai seama când au şi dispărut. Deşi unii, gata ofiliţi, bat la poarta Academiei pentru adăpost. Sunt acolo grădinari pricepuţi.

Simptome

Dragă Virgil Mihaiu, jazzul ar trebui să te ajute să ieși de pe culoarul ăsta de omagii deşănţate, pe care te-ai rătăcit. Muzica ta la vioară cu goarnă sună penibil. (Dar noi nu de aceea te iubim.) Schimbă instrumentul, chinuie mai bine o tobă sau un contrabas, care să nu te predispună la inflexiuni ditirambice.

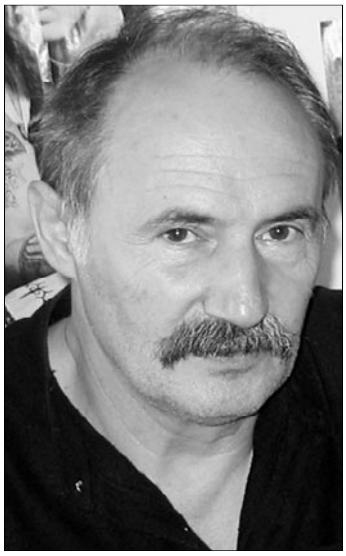
Răzvan Voncu, în finalul cronicii literare despre volumul *Atlanticul imaginar* de Mircea Mihăieş, volum aflat la ediția a II-a: „E mai multă ştiinţă de carte aici decât în întreaga lucrare a unui departament universitar de profil, însă discursul critic al lui Mircea Mihăieş rămâne proaspăt, incitant şi pasionant, ca un roman de idei pe care îl parcurgi deopotrivă pentru ceea ce spune şi pentru felul în care spune. Chiar şi *en miettes*, Mihăieş e un critic uluitor şi un profesor fără egal" (în „România literară" nr. 15, din 5 aprilie 2024, p. 9). Ce e interesant aici? În primul rând, faptul că această cronică apare în săptămâna următoare după moartea lui Nicolae Manolescu. În al doilea rând, se vede efortul penibil (amplificat în alte numere ale revistei) de a face din Mircea Mihăieş un înlocuitor al lui Nicolae Manolescu, când e clar că abilităţile lor sunt total diferite. Mircea Mihăieş îşi dă monografiile despre Faulkner şi Joyce mult prea târziu într-o carieră mediocră, ca o datorie universitară întârziată, în compilaţii şi speculaţii pe care cei care nu sunt în domeniu nu le pot urmări şi nu le rămâne decât să fie uluiţi de conspecte despletite pe care departamentele de engleză şi americană le-au depăşit demult. Fenomenul viu, actualitatea literaturii anglo-americane îi sunt aproape complet străine. Mircea Mihăieş ar fi uluitor (cât de cât!, zic eu cu un bemol) dacă ne-ar fi dat sau ne-ar da glose despre literatura de limbă engleză actuală şi ar fi capabil de un enciclopedism comparabil cu al lui Dan Grigorescu, predecesorul său la Academie, predecesor pe care nu mă îndoiesc că îl va calomnia cu prima ocazie, aşa cum a făcut cu Nicolae Breban, Augustin Buzura şi Eugen Simion. În acest sens, da, Mircea Mihăieş e „un critic uluitor". Răzvan Voncu are dreptate. Bate orice departament universitar de profil.

Presa culturală şi literară. Performanţe

Am arătat mai sus la ce politici perverse asistăm, dacă suntem atenţi la dedesubturile vieţii literare. În generaţia '80 a dat strechea să intre în Academie. Recent, marele nostru prozator Gabriel Chifu, de renume mult peste spaţiul carpato-danubiano-pontic, aprecia (în notiţele sale comice de pe ultima pagină a „României literare") că până acum premiile Academiei, în secţiunea de literatură, au fost date unor mediocrităţi şi abia de acum încolo vor fi acordate adevăratelor valori. A început cu Premiul „Titu Maiorescu" acordat lui Mircea Mihăieş în 2022, prin strădania regretatului Nicolae Manolescu, an în care nu au mai fost acordate premii pentru poezie, proză şi dramaturgie, ca şi cum nimic nu ar mai fi contat pe lângă Marele Savant Compilagiu (e un elogiu banal, pentru că nu există savanterie fără compilaţie, adică fără vampirizarea surselor bibliografice). Academia se va reabilita în curând prin acordarea poate a premiului de poezie („Mihai Eminescu"), poate a premiului de proză („Ion Creangă") lui Gabriel Chifu, constructor de nădejde al unor poeme şi al unor naraţiuni din castele de hârtie, un maestru al artefactului. Fără el viaţa literară ar fi mai tristă.

Pentru performanţele de umor involuntar, terapie recomandată de sărbători în genul „cascadorii râsului", recomand lectura notiţelor lui Gabriel Chifu de pe ultima pagină a „României literare". Am arătat câteva mostre. Voi reveni cu alte dovezi la anu'.

Şi „La mulţi ani!" Gânduri bune tuturor celor care ne pun gânduri rele!

Virgil DIACONU

Prințesa

Atingerea ta m-a făcut deodată strălucitor,
ca un soare peste cartierele mărginașe.

Atingerea ta m-a uns rege
peste freamătul din marele oraș.

Tu îmi faci inima să bată repede-repede,
atunci când îmi dau întâlnire cu brațele tale
și cu sânii ochioși... Desigur,
tu mă îmbrățișezi cu toate celulele deodată,
cu toate visurile.
Aerul pe care îl respir
    este chiar frumusețea ta.
Și stelele mă ceartă de sus,
pentru că le-am înșelat cu steaua de jos...

Inima mea aleargă repede-repede
la întâlnirea cu picioarele strânse,
spre care îmi cobor noapte de noapte
    săruturile,
stelele norocoase, femeie tânără,
femeie de liniște și de răscoală!

Beau apă din frumusețea ta,
în râsul tău ascult ciripitul vrăbiilor.

Ca un rege voi intra în noua zi,
ca un rege al cartierelor mărginașe.
Fă-ți cuibul în brațele mele, Prințesă,
în visurile și gândurile mele,
care îți învolburează încă de pe acum
toate cearșafurile...

Circumscrierea interogativului. Note despre lirica erotică argheziană

Între liricii primei noastre modernităţi, **Tudor Arghezi** păstrează încă statutul poetului dozat cu o acută conştiinţă critică a scrisului său. Nici un ecou livresc, însă, în magma textului arghezian, totul fiind intuiţii, voluptuoasă „ierarhizare", citate ale discipolului transtemporal epicurean. Poeziile argheziene sunt astfel de dezechipări programate de mimetism.

Aşadar, pare a se rosti şi poetul, nimic nu e întâmplător, năzuinţa e o întâmplare, esenţializarea artistică – un crez. Fiindcă, mai ales, realitatea poemului arghezian este ea însăşi hiperbolică. Eul obsedat de tranzitiv liricizează fervenţe şi nu stări, sentimente şi nu patetisme. E un soi de lirică protestantă în care iubita serveşte figurării radiante din partea unui artist pentru „romanţa" vieţii căruia există un singur anotimp: prezentul. Iubirea e un dar, o promisiune, un spectacol auratic. Eul liric vede prin grila sentimentală, analizează aceste „frotaje" de naiv-graţios aşezat într-o reverie cumva tautofonică. În *De-abia plecaseşi*, jocul egotic e traversat de presimţiri, le-am zice, hipnagogice, ipostaziate într-un timp reversibil: *„De-abia plecaseşi. Te-am rugat să pleci, / Te urmăream de-a lungul molatecei poteci, / Pân-ai pierit, la capăt, prin trifoi. / Nu te-ai uitat o datî înapoi !."*

Dragostea e singura realitate a fluxului imaginativ; sentimentalul şi interogativul sunt cele două stări de a fi ale unui eu, intimizat deodată, ca şi cum şi-ar asuma intrarea într-o îndelung neutrală convalescenţă: *„Ţi-aş fi făcut un semn, după plecare, / Dar ce-i un semn de umbră-n depărtare ?."* Poetul îndrăgostit este, totuşi, indecis, iconodul ori iconoclast, tema lirică a măştii a dobândit funcţie parodic-ironică: *„Voiam să pleci, voiam şi să rămâi. / Ai ascultat de gândul cel dintâi. / Nu te oprise gândul fără glas: / De ce-ai plecat ? De ce-ai mai fi rămas ?."*

Discursul liric e un dialog între două disperări, eul e un tragedian în căutarea publicului pentru spectacol. Toate înscenările survin din repudierea calofilului, „poiesisul" e lamentaţie, în „poiein" febra erotomană se transformă în denunţarea *presiunilor* imaginii: *„Tu nu eşti frumuseţea spiralelor candide, / În ochi tu nu duci moartea şi perlele lichide / În cari răsfrâng misterul văpăile livide. // Nici flori n-atingeţi fruntea spre dânsele plecată, / Nici pagini cu poeme rămase de-altădată / Nu se desfac nostalgic în dreapta-ţi inelată (...)"* (*Tu nu eşti frumuseţea...*). Aşadar, un discurs desolemnizat, în care pulsaţia lirismului clasic e „mutilată" de scindările reflexiei eului.

Între proiectiv şi iluzoriu, mitemele erosului devin pedepse şi provocări. Chiar şi într-un tablou simili-bucolic precum *Melancolie*, candoarea e jucată ingenios-retoric. Eul identitar e un capricios iscat resurecţional după refugiul fiinţei în natura supusă disoluţiilor fragilului, sentimentalului, în vreme ce asocierile feeric-miraculos dau formă (lirică) unui imaginar am zice resemnat: *„Câtă vreme n-a venit / M-am uitat cu dor în zare. / Orele şi-au împletit / Firul lor cu firul mare. // Şi acum c-o văd venind / Pe poteca solitară, / De departe, simt un jind / Şi-aş voi să mi se pară."*

Spre deosebire de moderniştii noştri, la Tudor Arghezi momentele aurorale, în lirica erotică, sunt dimensionate până la stadiul de cuceriri „extrateritoriale." Cuvintele devin propriile lor parabole, nimic ambiguizant nu repudiază orice alte explorări, metafora se reevaluează singură: *„Vino, joc de vorbe goale, / Suntem singuri. Ce să-i spun ? / Numai gura dumisale / Se aude subt un prun. // Plouă crengile lor, rouă. / Cade câte-o picătură, / Una-n păr, gătează nouă, / Una-n gene, alta-n gură (...)"* (*Creion*) Uneori litaniile devin pure teofanii, dialogul poetului cu iubita înseamnă parte din operaţia de resacralizare: *„Dar ochii tăi? Albaştri, verzi, negri sau căprui / Zălog a nu se ştie ce mute mărturii. / Câte stihii senine adânc se zbuciumară, / Ca să-ţi răsară limpezi icoanele de-afară ? (...)."* (*Dar ochii tăi ?*) Iar livrescul erudit fictivizează resurecţiile peisajului: *„Ne-apropiem. Văzduhul miroase-a vechi prin noapte, / Flori vechi răsar de-a pururi cu vechile lumini. / Un abur slab se cerne, un cer spoit cu lapte, / Departe-n orizonturi, se naşte prin tulpini."* (*Restituiri*). Dar ritualul imagistic se laicizează de fiecare dată spontan, spectacolul discursului e unul inventat: *„În cutia de sidef şi aloi / Au venit podoabe noi, / Lăcuste, păianjeni, brotăcei. / Nu te speria de ei. / I-am încremenit în stihuri blajine, / Ca să le gătească pe tine, / Stăpână (...)"*. (*Nu e?*)

Erotismul poeziei argheziene nu e unul al instinctelor ci, mai degrabă, al înscenărilor semiotice, al neindividualizărilor. Uneori, mecanica discursului trădează gustul înscenărilor într-un univers liric conceptual însă puternic antropomorfizat iar spaţiul scriptural e „invadat" de aluviunile apoftegmaticului, de *curgerea* blând-exemplară a imaginii în propria retrospectivă în vreme ce fiinţa îndrăgostită evocă reversibilul, transcrie un cronotop, prezenteifică un sentiment.

Ionel BOTA

CINE A FOST JOHN KABA?

Prin bunăvoința d-lui Virgil Diaconu, am intrat în posesia unei broșuri care ar merita nu doar o fugară semnalare. E vorba de un ***Raport politico-economic pentru Basarabia***, întocmit de căpitanul **John Kaba**, membru al Comisiei Hoover pentru România, ajuns – într-o misiune basarabeană – la Chișinău, în 30 iunie 1919. Apărut, în ediție bilingvă, la Onești (Editura *Magic Print*, 2023) în traducerea lui Radu Nicolae, micul volum, tipărit, la momentul potrivit, în engleză și franceză, a fost de un real folos delegației noastre la Conferința de Pace de la Paris. Fiindcă Raportul, „just și riguros", a fost favorabil României, căpitanul Kaba, foarte activ în misiunea sa basarabeană, culegând personal informații, trimițând vreo 120 de rapoarte, telegrame, note informative etc. despre provincia transpruteană.

Cine a fost, așadar, necunoscutul John Kaba? Într-o *Notă*, saturată informațional, semnată de dr. Mihai Nicolae, aflăm detalii despre autorul Raportului. Ofițer supraveghetor, cu rădăcini transilvane, stăpânind limba română, John Kaba a bătut Basarabia în lung și în lat pentru a afla (și a raporta, se înțelege!) „nevoile de bază", urmărind corecta distribuire a alimentelor. Populația, cu mare încredere în SUA și Anglia, l-a întâmpinat cu entuziasm. A fost pretutindeni aclamat, constatând că „zvonul îi premergea sosirea". Notând ferm: „cu limba română te descurci peste tot"! Iar armata română, cu un moral bun, în pofida mizeriei și a condițiilor „la limita subzistenței", lupta pentru civilizație. Ea, scria raportorul, „monitorizează frontiera civilizației" și încearcă să ferească țara de bolșevism. John Kaba scanează peisajul, descrie situația, oferă o bogăție de informații, de la cele geografice (suprafață, populație, climă, râuri, drumuri, livezi, podgorii, păduri etc.) la statistica agricolă (comentând efectele reformei agrare), sănătate publică și condiții sociale. Administrativ, trecând în revistă județele și numeroasele etnii, observă că românii sunt numiți moldoveni iar evreii (declarându-și loialitatea) ar reprezenta o zecime din populația provinciei, greu încercată, trecută printr-o guvernare rusească de un secol. Basarabia, în preajma alegerilor (din iulie 1919) are „nevoi excepționale", scrie căpitanul John Kaba (p. 41) și dovedește „imunitate la doctrina bolșevică" (p. 8). Cu o rezervă esențială, întrevăzând „un singur pericol": cel ca bolșevicii de peste Nistru, jefuind și pustiind țara, „să o supună". Or, Herbert Hoover, mare filantrop, inițiind campanii umanitare (ulterior, al 31-lea președinte american, între 1929-1933), a înțeles pericolul. Comisia Hoover, prin John Kaba, a încercat să consolideze Unirea (votată la 27 martie 1918), chiar dacă Statele Unite aveau mari rezerve, dorind un plebiscit. Trebuie să spunem apăsat că *Raportul* lui Kaba a avut un rol esențial în schimbarea atitudinii americane, implicit în succesul delegației basarabene. Cei doi miniștri pentru Basarabia (în cadrul guvernului român), Ion Pelivan și Daniel Ciugureanu, ca „delegați tehnici", erau convinși că *Raportul* „va face o bună impresie" (cum îi scria, într-o epistolă, Ciugureanu lui Pelivan). Din păcate, „pericolul bolșevic" s-a confirmat după Al Doilea Război Mondial, înstăpânindu-se; iar eroii Unirii (mai sus pomeniți) au fost arestați, sfârșind la Sighet, într-o uriașă listă a victimelor represiunii comuniste.

Cum se prezintă Basarabia azi, în noul context geopolitic? Confruntată cu hemoragia demografică, cu o virilă atracție pro-rusă și un vis unionist fantezist, ea e într-o „situație disperată", scria recent, chiar în paginile *Cafenelei*, Ion Simuț, analizând, îndeosebi, *șocul cultural* al unei irealizabile Uniri. Problema merită cercetată cu realism politic, mai ales că euforia unionistă (în clocot cu ani în urmă, întreținută de lideri care, plecând în altă lume, precum Vieru, Dabija, Lari, ne-au părăsit) s-a stins. Iar „sireaca limbă" e prigonită.

Or, fenomenul miraculos al regenerării românismului în Republica Moldova (Basarabia), izbucnit pentru a stinge ceea ce s-a numit, îndreptățit, o „ruptură ontologică" (cf. Theodor Codreanu) obligă la un efort integrator, ambivalent, recuperând, prin memoria etnică, rădăcinile arheale românești, dar care, sub „teroarea Istoriei" e bântuită de o „conștiință sfâșiată", căutându-și specificitatea. Pericolul rusificării, criza dedublării, comandamentul sincronizărilor întrețin, pe de o parte, sentimentele de marginalitate și înstrăinare, chiar reacții retractile; pe de altă parte, alimentează „complexul Ithaka" (cf. M. Cimpoi), Basarabia fiind – s-a spus – „o țară în exil". Ideea unionistă nu mai e populară, atractivitatea economică întârzie, dilema identitară se prelungește. A fost reactivată o fantomă lingvistică: *limba moldovenească*. În acest context ne putem întreba dacă Basarabia, trecând „proba exilului", mai e o provincie românească

Românismul basarabean a fost „sentinela latinității" (Zamfir C. Arbure) iar fenomenul basarabean este un fenomen românesc *in extremis*. Ca regiune de frontieră (*border-land*), Basarabia și-a prelungit protostatalitatea, independenta Republică Moldova zbătându-se între securizare și federalizare. În vreme ce rușii au încurajat identitatea moldovenească, lipsa unui proiect panromânesc la București, incoerența decizională sau gafele diplomatice n-au făcut decât să amplifice dezinteresul și să blocheze replierea identitară. Cum *limba*, marele personaj tragic al Istoriei basarabene a fost exilată, glotonimul limbă moldovenească (norodnică) a făcut o fulminantă carieră, recunoscându-i-se chiar slavismul. Iar scrisul, pentru cei credincioși românismului, a devenit un act existențial, hrănind *o literatură rizomică*. Și pregătind, conspirativ, o

fabuloasă renaştere, obstrucţionată ori deturnată de pe calea reîntregirii.

Se impune să chestionăm, sociologic, contextul pentru a privi problema adecvat, în ramă geo-politică. Spaţiul pruto-nistrean nu conservă o etnicitate moldovenească nealterată cum ar susţine reprezentanţii moldovenismului fundamentalist (V. Stati, Ion Druţă). Există şi o ideologie a moldovenismului filorus, acceptând pe fundalul moldovenismului primitiv o modelare rusofilă. În plus, fragilitatea statalităţii ca moştenire geoculturală (Basarabia având, lungă vreme, statut de gubernie) alimentează psihologia „omului marginal" (Robert E. Park) şi ridică, imperativ, *problema marginalităţii*. Ceea ce înseamnă că fiind, în limbaj sociologic, *o arie culturală periferică*, spaţiul basarabean presupune confruntarea a două sisteme culturale, cu inevitabile întrepătrunderi, împrumuturi, schimburi culturale. Întrebarea e dacă aceste fenomene de difuzie s-au grefat pe o matrice stilistică de rezistenţă (ca obârşie) sau dacă modelul cultural (*cultural pattern*) a impus o cultură donatoare. Şi dacă, sub tutela acestei culturi globale (de referinţă), cultura basarabeană a devenit o sub-cultură (nu în sens axiologic). În fine, trebuie să clarificăm – sub presiunea aculturaţiei – care este această cultură donatoare.

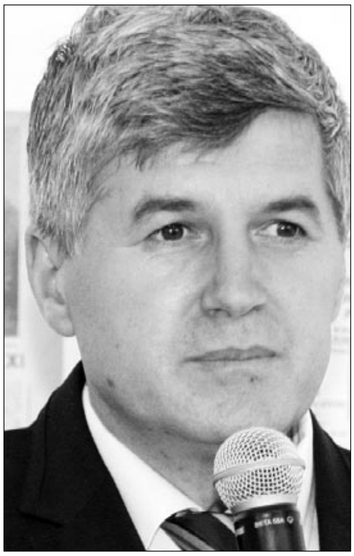
Cum raporturile dintre culturi sunt, se ştie, raporturi de forţă, o astfel de intersectare (întâlnire) face din *aculturaţie* (termen inventat, se pare, de J. W. Powell) un fenomen normal; doar că difuziunea culturală se poate desfăşura cu sens unic, prin asimilare, schimbând modelele (*patterns*) culturale iniţiale şi impunând chiar etnocidul, ca deculturaţie programată. Este limpede că o cultură în stare pură, sustrasă influenţelor, într-o iluzorie independenţă nu poate fi concepută. Pe de altă parte, orice dinamism cultural (numit *culturaţie* de Denys Cuche) este şi un proiect existenţial, purtând – în cazul Basarabiei – pecetea unei Istorii propagandistice, atentând la identitatea naţională. Charles King vorbea chiar, surprinzător, de un „naţionalism negociabil". Dar ocupaţia ruso-sovietică a condus la prăbuşirea conştiinţei naţionale sub flamura „rusismului" iar impactul ideologic din fosta RSSM a avut consecinţe catastrofale.

Presiunea slavizării a trezit o conştiinţă îndurerată şi a obligat la apărarea identităţii şi a specificităţii. Dar acţiunea „moldovenistă" sovietică a avut un scop politic şi, sub masca afirmării identităţii, a urmărit brutala separare de *unitatea sa etnică*, atentând la memoria istorică. Stegarii moldovenismului agită o fantomă lingvistică. A promova *limba moldovenească* înseamnă a dovedi o crasă ignoranţă ori a comite o fraudă ştiinţifică, sub un întreit aspect (lingvistic, istoric, politic), nota Eugen Coşeriu; fiindcă român şi moldovean „nu sunt termeni de acelaşi rang semantic". Dincolo de absurditatea existenţei a două state româneşti şi a unei limbi care circulă sub o dublă denumire, chiar acceptând o identitate culturală „suplă", condiţionată de „logica metisajului" (Jean-Loup Amselle) vom spune, fără echivoc, că acel „naţionalism sănătos", cerut de E. Coşeriu în contextul bilingvismului, înseamnă, negreşit, raportarea la cultura „de origine", invocând un necesar etnocentrism. Deşi a trecut printr-o „succesiune de reînvieri" şi regenerări spectaculoase, chiar miraculoase, fenomenul basarabean rămâne înstrăinat, prelungindu-şi „destinul golgoteean" (cf. M. Cimpoi), cu o identitate disonantă faţă de cadrul referenţial românesc. Căutându-și, vorba lui Ion Simuț, o „dependență protectoare".

Iată crudul adevăr, dincolo de utopismul care ne încearcă. Iar mesageri luminoşi precum John Kaba merită pomeniți, întru *neuitare*.

ADRIAN DINU RACHIERU

Generația '60 - generația socialismului (ep. 39)

Cine răsfoiește revistele literare sau presa cotidiană a anilor '50-'60 va avea o mare surpriză. Găsești, și-n „Gazeta literară", și-n „Tînărul scriitor", și-n „Steaua", și-n „Iașul literar", și-n „Scrisul bănățean", ba chiar și-n „Scînteia tineretului", poezii curate din punct de vedere ideologic, deloc proletcultiste, poezii de dragoste, pasteluri, sonete etc. Care-și păstrează prospețimea și astăzi. Deci se putea! Nu erai obligat să ridici ode lui Stalin și, mai apoi, lui Lenin. Dar nici nu câștigai vreun leu. Și ne mai lovim de o problemă. Niciunul, dar niciunul dintre autorii unor astfel de poezii nu a rămas în istoria literaturii. Au rămas, în schimb, tocmai cei care cântau socialismul și mărețele fapte ale Uniunii Sovietice, pe scurt, „poeții militanți".

Adrian Munțiu: „Comunismul începe din inima mea"

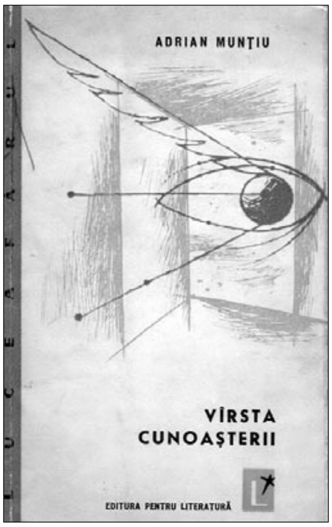
Printre corifeii generației poetice '60 îl identificăm și pe poetul Adrian Munțiu. Numele său nu mai spune, astăzi, mai nimic, dar a pus și el umărul la constituirea generației socialismului.

Adrian Munțiu (5 august 1936 – 25 septembrie 2023) s-a remarcat ca scriitor, editor și producător TVR. S-a născut la Cărpiniș, județul Alba. Între 1950 – 1954, din cauza problemelor de dosar ale tatălui său, Mircea Munțiu,

funcţionar, a studiat la Şcoala Tehnică Secundară din Veştem, Sibiu, nefiind primit la niciun liceu. Până când vreun prieten l-a învăţat să declare că nu-şi cunoaşte... tatăl. Aşa s-a înscris la Liceul „Gh. Lazăr" din Sibiu, liceu absolvit în 1957.

Începe să scrie versuri de pe băncile liceului, în 1956 devenind membru al Cenaclului „Orizonturi Noi" din Sibiu. A debutat ca poet în ziarul „Flacăra Sibiului", în 1957, în 1959 fiind premiat la Concursul literar al tinerilor scriitori în cadrul celui de-al VII-lea Festival al Tineretului. Adevăratul debut poetic se petrece, însă, în 1960, când publică în „Luceafărul" un grupaj de versuri, grupaj selectat pentru volumul colectiv „Trei zboruri" din acel an, alături de Ion Lupu şi Ştefan Stănescu.

Din placheta colectivă, reproducem mai jos câteva versuri din poezia „Cântec de pace": „Nu pot să uit nici morţii, nici bombele, nici vina./ Eu sînt ecoul unor chemări suind din lut/ Prin mine se-ntregeşte din pulberi Hiroşima/ Şi braţul meu e spadă şi braţul meu e scut". Sentimentele antiamericane trebuiau cultivate cumva, nenorocirea, de neiertat nici azi, de la Hiroşima, fiind un subiect ce putea fi exploatat, mai ales când poetul lasă peniţa pentru a face din braţul său un scut.

Versurile sale nu trec neobservate la nivel naţional. În „Luceafărul" (nr.1/ 1961), Mihu Dragomir discută, în articolul „Tineri poeţi în paginile revistei *Luceafărul*", despre contribuţiile lui Adrian Munţiu, Constantin Abăluţă, Constanţa Buzea, A.I. Zăinescu, Aurora Conţescu şi Ion Ţârlea la dezvoltarea poeziei.

În 1962, Adrian Munţiu participă şi câştigă primul loc la Festivalul Internaţional al Tineretului Progresist de la Helsinki. Vestea a făcut senzaţie în mediile literare. Ion Brad şi Tiberiu Utan merg la Sibiu să-l cunoască direct pe Munţiu şi, după discuţii, să-l angajeze redactor la „Scînteia tineretului". Mai mult, i se propune debutul în volum de autor. Acesta apare în toamna anului 1962, la Editura pentru Literatură, colecţia „Luceafărul", sub titlul „Vîrsta cunoaşterii", cu o prefaţă laudativă a lui Savin Bratu, unul dintre tinerii critici literari de încredere.

Savin Bratu, just, arată că „timbrul propriu al poeziei lui Munţiu, care îl apropie de colegii de generaţie (iată, în 1962, deja se vorbea de noua generaţie -n.m.) şi în acelaşi timp îl individualizează, este gravitatea lui juvenilă, poezia universală a vîrstei şi poezia responsabilităţii specifice tinereţii educate în spiritul comunismului". Comunismul învinsese din 1948 în industrie şi meşteşuguri, în primăvara lui 1962 şi-n agricultură, iată că învingea, în 1962, şi-n literatură. Nu mai era vorba de tatonări, ci de certitudini. Tinerii literaţi educaţi în spiritul comunismului produceau roade şi promiteau să producă în continuare.

De altfel, Savin Bratu o spune tranşant: „În primăvara acestui an, am cutreierat satele sibiene, de la Poplaca pînă sub munte, la Porumbacu de Sus şi la Scoreiu. Pretutindeni am aflat prezenţa agitatorică a ziarului raional *Flacăra Sibiului*. Aici, în paginile acestui ziar şi în acele zile de neuitat, ale încheierii procesului de colectivizare a agriculturii, am reîntîlnit numele lui Adrian Munţiu. Îndeosebi pentru versurile pe care le-a publicat atunci, înţeleg şi îndreptăţesc, ca pe o confesie, cuvintele tînărului poet: <<Simţeam că sînt tînăr şi spaţii deschid,/ Că sînt şi eu omul trimis de partid...>>" („Omul trimis de partid").

Ce nu aflăm dintr-un dicţionar general al literaturii române, singurul ce-l mai menţionează pe Munţiu, aflăm de la Savin Bratu. „Stăruia în mine o legătură, confuză încă, între numele reîntîlnit sub versuri agitatorice şi amintirea altora. L-am identificat mai tîrziu: luase premiul I, în 1959, la un concurs de poezie organizat de revista *Luceafărul*. Din ciclul de atunci – *Văluri sfîşiate* – îmi rămăsese întipărit glasul unui poet apropiat de vîrsta pentru totdeauna încremenită a Annei Frank, căreia îi retrăia şi îi împlinea avînturile tragic retezate:

Fecioarei cu privirea de foc şi piatră i se
Decapita avîntul atîtor dragi chemări.
Ar fi zburat cu fulgii spre cele patru zări.
Dar o strigau nămeţii şi gropile deschide...
(„Sfîrşitul Annei Frank").

Bratu deplânge faptul că Adrian Munţiu nu publicase în paginile revistelor din Bucureşti, mărginindu-se la „Flacăra Sibiului". Dar şi aşa, „în ciuda diferenţierilor individuale uneori pregnante, înrudirea lui e evidentă cu Nicolae Labiş, ca şi cu Gheorghe Tomozei şi cu Florin Mugur, şi ca şi cu unii predecesori ai săi în această colecţie a *Luceafărului*, ca Nichita Stănescu, Anghel Dumbrăveanu sau Cezar Baltag: alături de aceştia, Munţiu îşi aducea poezia ca pe o autobiografie a generaţiei, evocând copilăria aflată sub semnul de coşmar al războiului (*Copilărie*) şi primele iubiri ale adolescenţei crescute sub soarele partidului (*Vîrsta cunoaşterii*). Indiscutabil, conchide Bratu, Munţiu e un poet interesant în peisajul poeziei tinere.

Şi chiar e interesant, Munţiu dedicându-şi cartea mamei sale, Elena Munţiu. În primul poem, „Certitudine", el scrie: „Azi vreau să cînt. În mine e-un cer albastru, pur //(...) Şi tinereţea, spadă, vreau să mi-o-nfig în timp/ Sub noul arc voltaic ce-mi luminează ţara (...) Sînt cîntece ţîşnite din foc şi pămînt,/ Din primele greve şi lupte de stradă".

Poetul merge mai departe, în „Motive pe un decor alb": „Un muncitor a spus: - Comunismul în lume/ Este singura,

adevărata mea dimensiune./ Și cîtă lumină, cîtă lumină/ Diminețile lui îmi aprind în retină./ Înfipt, înalt, într-un sclipăt de stea,/ Comunismul începe din inima mea.”

De reținut versul: „comunismul începe din inima mea”, pentru cei care vor să îi ia apărarea lui Munțiu. Cică așa erau vremurile în „obsedantul deceniu”. Nu erau așa, majoritatea mută suferea, unii erau în pușcării, alții interziși să publice. Dar și faptul că destul de mulți tineri scriitori chiar gândeau așa, dar nu toți o exprimau, ci doar cei care aveau interesul să o facă (Munțiu primise o sinecură uriașă, de redactor la „Scînteia tineretului”, ziarul U.T.M.). Urmează „Omul trimis de partid”. Oare ce dorește acesta? Ne-o spune explicit, chiar dacă am mai invocat deja un vers, poetul „Vîrstei cunoașterii”: „I-am smuls manifestul din mîini tremurînd,/ Păream doar un fulg între cer și pămînt./ Dar primele semne-mi treziră la viață/ Diminețile albe, ghemuite în ceață./ Gemînd, au căzut lîngă filele vraf/ Visele mele de ceară și praf./ Și încă o slovă, un vis, un cuvînt,/ Simțeam că sînt vultur ce suie în vînt,/ Cu trupul meu în zbor argintat și rotund/ Întîia oară într-un cer să pătrund,/ Simțeam că sînt tînăr și spații deschid,/ Că sînt și eu omul trimis de partid”.

Trimis ca să ce? El, „vulturul” (simbol al nazismului, dar fascismul și comunismul se întâlnesc). Munțiu răspunde fără să clipească: „dezlănțuit asemeni unui nou Prometeu,/ rotind în cer culorile veacului meu.” Pentru că, Prometeu fiind, dedică un ciclu, „Ca să se facă lumină”, „constructorilor hidrocentralei de la Sadu V”. Constructorii sunt supraoameni. „Cazmaua crescută imensă în mîini/ Ardea parcă-n piepturi, în stîncă (...) Barajul s-a-ncordat gemînd în stîncă/ Și sevele din trup i le aud,/ Trecînd prin noi nedomolite încă./ Și-n zgomotul exploziei, zările sparte/ Au prins să se multiplice c în apele mării,/ Șoptind că digul se va prelungi departe,/ Pînă în inima țării.” Sunt „Constructori noi” (titlul unei poezii), îndemnați, poetico-tovărășește: „Lăsați dar ferestrele, prieteni, deschise./ În noaptea asta iar va poposi aici un om/ Încărcat de dorinți, de chemări și de vise,/ Ca o ramură proaspătă, albă, de pom.”

Dacă, așa cum se vede, constructorii sunt lăudați, nu trebuie, în ciclul următor, „Vînt amar”, uitate „Nopțile de la Auschwitz”, ale celor „pierduți în crematorii, în dansuri lungi de fum,/ Sau înșirați în umbra atîtor ziduri mute”. Judecând corect politic, Munțiu are dreptate și azi, dar atunci, în 1962, versurile aveau un caracter propagandistic, comunism *vs*. fascism. Poezia „Sfîrșitul Annei Frank” e și ea valabilă, dar nu are nicio adiere de metaforă, ca și „Peisaj” („La execuția Olgăi Bancic”). Olga Bancic, născută în Basarabia, a fost membră a Partidului Comunist Francez (Munțiu e și pe baricadele Internaționalei Socialiste, se vede), condamnată la moarte de către naziști, prin decapitare, se spune, exact de ziua ei de naștere, la 10 mai 1944, la 32 de ani. Da, merita un poem, dar la acea vreme Munțiu a făcut-o pentru că dădea bine în ochii comuniștilor români. Același sentiment – trebuie să dăm Cezarului ce e al Cezarului – întâlnim și în poemul „Glasul camerelor de gazare”, care începe cu un citat din Robert Merle: „În clipa în care deținuții simțeau prăbușinudu-se spre ei gazele otrăvitoare, începeau să strige și să lovească zidurile camerelor de gazare cu pumnii...”. Dând dovadă de obiectivitate cruntă, ca și până acum, să nu-l condamnăm pe Munțiu că a scris: „Dor aceste bătăi în ziduri... Aceste ultime bătăi ne dor./ Bătăi în cărămizile roșii de plîns...”

Să-l înțelegem și pe cel care a scris „Cu morții împotriva ucigașilor”: „Noi, cei fără de nume./ Cei aproape șase milioane,/ Destrămați în aproape șase milioane de umbre,/ Cranii/ În ale căror orbite/ Se macină doar nisipul și tăcerea”. Munțiu și-a ales un culoar bun, ce rezistă timpurilor, oricărei generații. Obolul comunist a fost arătat mai sus. În „Elegie 2” o plânge pe Zoia Kosmodemianskaia. Zoia, membră a mișcării sovietice de partizani, a fost prima femeie care a fost onorată cu Ordinul „Erou al Uniunii Sovietice” (la 16 februarie 1942), ucisă de nemți prin spânzurare. În poemul „Invectiva atomică”, iar trebuie să fim de partea lui Munțiu (și iată că există puncte în care militantismul etico-estetic se întâlnește cu unele poziții comuniste, cele antifasciste!), care are ca motto cuvintele lui Paul W. Tibbets, șeful echipajului de pe avionul care a lansat bomba atomică asupra Hiroșimei: „Trebuie să-mi scot ochii!... Nu mai pot vedea copiii Hiroșimei...”. Zice Munțiu: „Hiroșima./ Și dincolo de Hiroșima,/ Lacrimi./ Și dincolo de lacrimi,/ Mii și mii de sicrie, mii și mii de copii.”

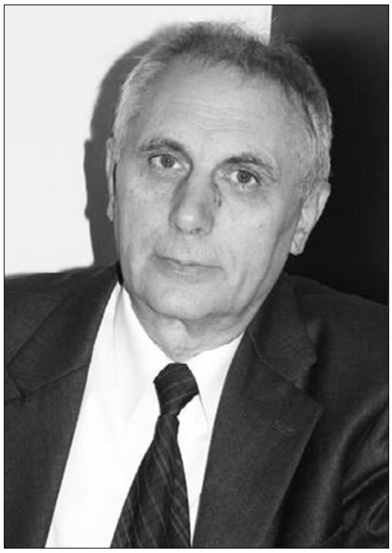
În fine, Munțiu mai cântă Sibiul, pe copiii malnutriți ai Africii, încheind cu „Vîrsta cunoașterii”, dedicat vreunei iubite, Anemaria, poem amplu, în 11 părți, despre care am vorbit la început, când oamenii începuseră să prefacă timpul în cântec.

Primul care laudă „Vîrsta cunoașterii” este Lucian Raicu, în „Luceafărul” (nr. 10/1962). Al doilea este Nicolae Manolescu, în „Contemporanul” (18 ianuarie 1963). Manolescu arată că Munțiu este înzestrat pentru poezia reflexivă: „Cu destule reminiscențe din mereu tulburătoarea poezie a lui Nicolae Labiș, Munțiu mi se pare a-și fi intuit, totuși, în această direcție sunetul propriu al talentului său”. Firește, în „Istoria critică”, Manolescu nu-l va pomeni pe Munțiu. Îi era rușine. Pozitiv despre volumul de debut vor fi Radu Petrescu (în „Viața romînească”, nr.10/1963) și Eugen Barbu, în „Istoria” sa polemică, acesta din urmă apreciind „buna școală poetică” a poetului în discuție.

După 1965, Munțiu publică destul de mult, poezie și proză, dar fără a mai fi considerat un scriitor important (cum arată și Al. Piru în 1975), cărțile sale rămânând fără ecou critic „din cauza lipsei de idei și a unui limbaj prozaic”. Chiar dacă nu mai au elogii, în 1967, când publică două cărți de versuri („Fața a doua” și „Chipul cioplit”), protectorul său Ion Brad, mare ștab literar, îl transferă de la „Scînteia tineretului” la TVR (director era Octavian Paler), unde rămâne până în 1993 (realizând mii de emisiuni culturale), când ajunge consilier la Ministerul Culturii, pe mandatul ministrului psiholog Mihail Golu.

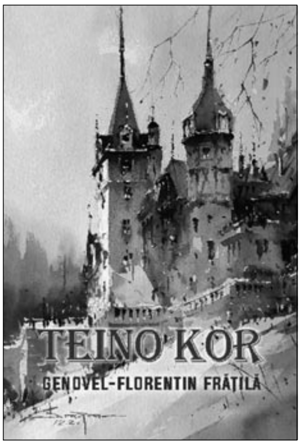
Chiar dacă mai publică până acum câțiva ani, deși a lucrat mult la TVR, Munțiu nu reușește să iasă din uitarea la care l-au condamnat contemporanii.

Jean DUMITRAȘCU

GENOVEL-FLORENTIN FRĂȚILĂ, «TEINO KOR» – UN ROMAN ISTORIC ȘI REFLEXIV

Prin recenta sa operă, *Teino Kor* (Editura Creator, Braşov, 2024), Genovel-Florentin Frăţilă a realizat un roman complex, format din două straturi suprapuse, unul istoric şi altul reflexiv. Este un roman amplu, de 400 de pagini, compus din două părţi (sau cărţi) bine distincte: prima se referă la istoria trecută (din care evocă iniţierea lui Zamolxe în misterele lumii, momentul 1874 al descoperirii tăbliţelor de la Sinaia, inscripţionate cu învăţăturile zamolxiene şi perioada interbelică), a doua – istoria actuală (de după 1989), ambele părţi fiind conexate prin încercările de decriptare a misterioaselor texte ale străvechii înţelepciuni dacice.

Prima parte/carte are un echilibru şi o rotunjime specifice unei capodopere. Debutul cărţii cuprinde ritualul de iniţiere a lui Zamolxe în misterele de la Eleusis şi întâlnirea acestuia cu mai tânărul rege dac, după ce şi-a fixat concepţia în urma frecventării mai multor temple şi a 7 ani de asceză, precum şi inscrepţionarea învăţăturilor sale pe un număr de nouă tăbliţe de aur.

În episodul Sinaia, dintre cele nouă tăbliţe mari ale lui Zamolxe, desoperite cu prilejul săpăturilor pentru fundaţia castelului Peleş, numai trei ajung în posesia domnitorului Carol I, trei fiind oprite de şeful de şantier Ioan Câlniceanu de Kelling şi alte trei de translatorul român al acestuia. Peste ani, cele trei tăbliţe din familia regală ajung, în urma succesiunii la tron, la regina Maria, soţia de origine engleză a regelui Ferdinand, cele trei oprite de translator sunt date de acesta fiicei sale Lia, devenită doamnă de companie a reginei, şi ultimele trei, se subînţelege, se află la familia fostului şef de şantier. Deşi textele zamolxiene cu caractere greceşti sunt greu de descifrat, deoarece cuvintele nu sunt separate între ele, sunt scrise circular şi ar trebui citite pe silabe în sens invers acelor de ceasornic, dar dispuse în altă ordine, totuşi tăbliţele Liei, pe care le dăruise vărului ei, poetul şi filosoful Radu Mureşan, vor fi descifrate de acesta, care, apoi, le va decripta şi pe cele pe care regina i le va prezinta în copii de plumb, întrucât originalele fuseseră trimise familiei regale din Anglia. Radu Mureşan, student pe atunci la Filosofie la Universitatea din Viena, care trăieşte o frumoasă poveste de dragoste cu Dora, expliciteazǎ ideile zamolxiene *despre armonie şi depăşirea raţiunii prin inimă, prin sentimentul comuniunii universale, în detrimentul urii şi egoismului*, în discuţiile pe care le poartă atât cu Dora, cât şi cu regina Maria.

După încheierea studiilor, Radu şi Dora, deveniţi soţi, acceptă invitaţia reginei de a se stabili şi profesa la Balcic, iar Radu îl convinge şi pe Octavian Moşescu, Preşedintele Societăţi Academice „Junimea" a studenţilor români de la Viena, să vină şe el acolo pentru a preda în învăţământ. Prietenia lor devine şi mai strânsă prin faptul că Radu şi Dora devin naşii cuplului Octavian şi Penca, tineri care se îndrăgostiseră la prima vedere. Ajuns primar al frumoasei staţiuni, Octavian atrage şi alţi intelectuali să se stabilească acolo, unde formează cu toţii o oază de cultură românească. Prima parte/ carte se încheie cu testamentul reginei Maria, cu dorinţa acesteia, exprimată şi în prezenţa lui Radu, ca, atunci când nu va mai fi, inima ei, ca simbol al iubirii, aşa cum era considerată inima şi în învăţăturile lui Zamolxe, să rămână la Balcic şi să fie depusă într-o casetă în capela Stela Maris.

În partrea a doua, autorul trece direct de la perioada interbelică la etapa României postdecembriste. Personajele care apare acum în primplan sunt contele Laurian Câlniceanu de Kelling şi inginerul Giani. Contele, trăitor la Paris, este nepot al celui care fusese cândva şef de şantier la construirea castelului Peleş. El deţinea cele trei tăbliţe de aur zamolxiene, primite de la tatăl său, dar nu reuşise încă să le descifreze. Este un teoretician care continuă, printr-o carte despre *luxonanţă* (despre lumină şi sunet) filosofia din scrierile filosofului şi poetului Radu Mureşan. Ca şi Radu, odinioară, şi el poartă convorbiri spirituale cu iubita sa Sofia, o femeie încă tânără, cu un mariaj mai puţin fericit, bibliotecar şef la Biblioteca Saint-Geneviève din Paris. Inginerul Giani, iubitor de poezie şi creator de haiku-uri, căsătorit cu o învăţătoare, cu care are un fiu de vârstă adolescentină, lucrează la o întreprindere sibiană, care este falimentată de colosul *Exclusiv Boema Recycling*. Rămas şomer, Giani se întoarce în oraşul său de baştină Râmnicu Sărat şi, negăsind de lucru, acceptă propunerea unui poet local, Poetul de Mov, de a candida la alegerile pentru consiliul municipal din partea unei formaţiuni din opoziţie, cu condiţia de a i se facilita publicarea unei cărţi de poezie. Pierde alegerile, dar cartea, care i se tipăreşte, ajunge la Paris în biblioteca pe care o conducea Sofia, de unde o procură contele Câlniceanu. Forma haiku-urilor cu cele trei versuri, de cinci, apoi şapte şi din nou cinci silabe, îi sugerează tânărului conte cheia prin care va descifra înscrisurile zamolxiene de pe tăbliţele moştenite.

Contele îl contactează pe Giani, vine la Râmnicu Sărat şi îi cere să meargă cu el la Sinaia. Aici, la castelul Pelişor, contele îi arată lui Giani caseta cu inima reginei, apoi, la muzeul Mănăstirii Sinaia, două plăcuţe de plumb, cu inscripţii istorice şi geografice, copii după originalele de aur, dar altele decât cele cu învăţăturile lui Zamolxe. Tot la Sinaia, contele îi înmânează lui Giani cartea sa despre *luxsonanţă*, aceasta fiind socotită limbaj al universului, şi, totodată, foile cu textele traduse de el după cele trei tăbliţe de aur, pe care le moştenise. A doua zi, contele urcă împreună cu Giani pe platoul Bucegi, numit de daci Kogaion („Cel Sfânt") şi îi explicitează înscrisurile de pe tăbliţe, dintre care una era tăbliţa *cunoaşterii*, alta *a iubirii* şi ultima *a înţelepciunii.* Coborâţi de pe platou, mai vizitează Cetatea Câlnic, de unde proveneau strămoşii contelui, apoi, în apropiere, mormântul lui Radu Mureşan, şi, mai departe, Sighişoara, unde au intrat în casa în care a locuit câţiva ani (1431-1435) domnitoriul Ţării Româneşti Vlad Dracul, fiul lui Mircea cel Bătrân şi tatăl lui Vlad Ţepeş, născut în aceeaşi casă. Cu acest prilej, contele îi spune lui Giani că numle de Dracula vine de la Ordinul Dragonilor şi îi mărturiseşte că şi el face parte din acest ordin, şi anume din ramura sa benefică, a iubirii dintre oameni. Despărţindu-se la Sighişoara, contele pleacă la Viscri, pentru a se întâlni cu prinţul Charles şi a discuta cu acesta despre decodarea textelor de pe ultimele trei table de aur, aflate în custodia Casei Regale engleze, iar Giani se întoarce la Râmnic, îmbogăţit cu cunoştinţele căpătate.

Revenit la Râmnic, Giani e pus de Poetul de Mov în legătură cu Alexandru Măciucă, critic de artă şi nepot al celebrului Octavian Moşescu, în ideea de a afla noutăţi despre Radu Mureşan, cu care bunicul criticului fusese prieten. În casa familiei Măciucă, în care locuise cândva şi Octavian Moşescu, Giani nu numai că împrumută de la amfitrion cărţi de Radu Mureşan, dar, din fericire, într-una dintre întâlniri, observă şi un înscris încifrat al acestuia, asemănător celui de pe tăbliţele de la Sinaia, care indica un anume loc din oraul Balcic. Împreună cu Alexandru, cu un prieten doctor al acestuia şi cu Poetul de Mov, pleacă a doua zi la Balcic, unde cei patru identifică locul misterios, găsesc ascunse acolo cele trei tăbliţe pe care le tradusese cândva Mureşan şi un *Jurnal* al acestuia, le subtilizează şi, după o urmărire ca-n filme, din care scapă teferi, se reunesc la locuinţa lui Alexandru Măciucă, pentru a comenta traducerile găsite în *Jurnal* atât la textele de pe tăbliţele aduse de la Balcic, cât şi la cele de pe tăbliţele de plumb ale Reginei Maria. Cele două serii de texte nu diferă între ele şi nici de cele de pe tăbliţele contelui, cuprinzând aceleaşi poveţe despre *armonie* prin *cunoaştere*, *iubire* şi *înţelepciune*, iar comentatorii se bucură de reuşita procurării acestora printr-o petrecere bahică.

Romanul este scris în cheia realismului fantezist. Dintre persoanajele principale, poetul şi filosoful Radu Mureşan îl reprezintă, în multe privinţe, pe Lucian Blaga, care a fost licenţiat în filosofie la Universitatea din Viena în 1920, dar nu a profesat la Balcic, a fost mult timp interzis, dar nu şi întemniţat. Pentru Giani, romancierul utilizează, în mare, propria sa biografie, Genovel-Florentin Frăţilă fiind şi un talentat autor de poezie de tip haiku şi mare iubitor al filosofiei lui Lucian Blaga. Contele Laurian Câlniceanu este un personaj cu totul imaginar, aşa cum şi povestea tăbliţelor de aur este o invenţie a autorului, deşi pleacă de la faptul real al unor tăbliţe descoperite la Sinaia, cele păstrate fiind de plumb şi având inscripţii cu date geografice şi istorice, dar presupuse a fi copii ale unor tăbliţe de aur, pe care Carol I le-ar fi vândut pentru a putea acoperi costurile castelului Peleş. Autorul dovedeşte o mare forţă imaginativă atât prin construirea de personaje şi fapte inexistente, adăugate celor reale, la rândul lor transfigurate artistic, cât şi prin conexarea coerentă şi plauzibilă a unor întâmplări distanţate prin epoci istorice, de la Zamolxe şi până la România postdecembristă.

Stilistic, conţinutul istoric reflexiv al romanului este turnat în adecvate forme stilistice. Numeroasele date istorice, biografice, bibliografice, urbanistice etc., nu sunt redate nicidecum expozitiv, ci se adună şi se încorporează firesc în naraţiune, aşa cum pilitura de fier este atrasă de de către magnet. La fel, ideile teoretice şi chiar teoriile vehiculate pe parcursul romanului nu sunt expuse câtuşi de puţin didactic şi nici chiar sub forma unor monologuri, ci fac parte din dialogurile emitenţilor cu alte personaje.

Autorul este un virtuoz al portretizării personajelor, fie reale, fie create, pe care le prezintă ca figuri memorabile, cu psihologii bine distincte, rezultate din scopurile, gesturile şi actele lor, cum sunt Radu Mureşan – poet şi gânditor de anvergură universală, Octavian Moşescu – intelectual elevat şi spirit practic şi organizatoric, Alexandru Măciucă – un amfitrion pe cât de cultivat, pe atât de discret, Poetul de Mov – un epicureic iubitor de artă, Giani – haijist şi publicist talentat, sau diplomatele Dora şi Sofia, chintesenţe ale intuitivităţii şi frumuseţii feminine.

Limbajul romanului îmbină stilul dialogal inteligent cu stilul descriptivist, minuţios, detaliat sau, dimpotrivă, concentrat şi esenţializat, în funcţie de cerinţele naraţiunii. Secvenţele cu ritualul de iniţiere a lui Zamolxe abundă în cuvinte arhaice, care te transpun în atmosfera, obiceiurile şi mentalităţile timpului. Alte locuri şi clădiri româneşti sau străine sunt redate cu lux de amănunte, dar şi cu o anumită căldură prin care resimţim poezia lor, cum este, bunăoară, aceea a Balcicului, a populaţiei sale eterogene, a palatului regal şi a grădinii regale, coboarâtoare în trepte spre mare. Peisajele naturale în care se petrec diferitele scene sunt receptate de autor nu numai în aspectele vizuale şi exterioare, ci şi în adâncimile lor sondate intuitiv-poetic, de unde rezultă unele pasaje de proză lirică sau chiar unele nestemate poetice sub forma unor tristihuri specifice poeziei nipone. De altfel, scriitura romanului se particularizează şi prin faptul că pasajele în proză sunt agrementate din când în când cu haiku-uri de mare profunzime şi fineţe, cum sunt, între altele: „apus în Deltă -/ luntraşul îşi afundă/ vâsla în soare" sau „Marea Galbenă -/ lanul de rapiţă/ unduit de vânt".

Cu romanul *Teino Kor*, Genovel-Florentin Frăţilă se afirmă nu numai ca un romancier talentat, stăpân pe arta construcţiei romaneşti şi pe mijloacele de expresie, ci şi ca iniţiator al unei direcţii noi în romanul românesc contemporan, care îmbină substratul istoric al neamului românesc cu un pregnant filon filosofic şi spiritual, dar nu oarecare, cu unul animat de aspiraţia cunoaşterii şi iubirii de către fiecare a Celuilat (om, familie, comunitate, umanitate), atât de necesar tuturor în veacul tulburat pe care îl traversăm.

Ioan N. ROŞCA

VIKING: o carte de Premiul Nobel

După apariţia volumului ISTORIA LITERATURII NEÎNREGIMENTATE - Editura Scriitorilor - lansat în 20 martie 2023, într-un comentariu la acest volum printre altele am scris: *„La ora actuală nu există alt critic de artă care să-l egaleze pe Grid Modorcea. Se remarcă printr-o impresionantă cultură şi capacitate de a face conexiuni!”*

Lansarea acelui volum a fost prilejuită de aniversarea a 80 de ani ai autorului, când a fost înconjurat de mulţi prieteni artişti şi scriitori. Între timp a apărut volumul VÂNTURARIŢA, scris după un pelerinaj la câteva mănăstiri vâlcene care se asociază cu tot atâtea revelaţii. Pelerinajul oferă autorului posibilitatea de a face o analiză amplă a istoriei omenirii, o serie de meditaţii folositoare asupra stării de a fi a omului, ca fiinţă creată şi a Naturii creatoare de Dumnezeu.

Acum ne-a surprins din nou plăcut prin volumul intitulat VIKING, care desigur este cartea unui **scriitor utopic**, care s-a pregătit în zeci de ani de studii privind diferite alte scrieri despre utopie. Volumul a apărut în anul 2024 la aceeaşi Editură a Scriitorilor şi este a 128-a carte a lui Grid Modorcea, care şi-a dorit să descopere o realitate care să rimeze cu utopia sa. A descoperit-o în împletirea dintre mitologia dacică şi mitologia vikingă, aduse în actualitate, a realizat astfel o punte literară/spirituală între România şi Scandinavia şi i-a dedicat acest roman, VIKING, pe care l-a scris „dintr-un suflu” după ce şi-a petrecut vacanţa în această vară pe meleaguri scandinave (a publicat întâi o suită de articole, atât în „Jurnalul Bucureştiului”, condus de Thomas Csinta, cât şi în publicaţia „Napocanews”). Este un roman sui-generis, o nouă utopie, în care o realitate exemplară (Scandinavia) se împleteşte cu ficţiunea revelată de mitologia celor două civilizaţii (dacică şi vikingă) care au crescut din aceeaşi rădăcină şi au acelaşi trunchi. Istoria se împleteşte cu ficţiunea utopică, proiectând o nouă lume.

O călătorie în ţara lui Baldur, zeul luminii, al bucuriei, al purităţii, al frumuseţii şi al inocenţei (corespondentul zeului Apollo), zeu care este un fel de Iisus Hristos pentru vikingi.

Autorul lansează regula de trei simplă istorică:

Dacă vlahii au fost daci
Şi vikingii au fost vlahi,
Atunci vikingii sunt daci.

Această ipoteză se găseşte în lumea scandinavă, mai ales în Norvegia, unde oamenii trăiesc în spiritul viking şi îl actualizează.

Dacă noi suntem din aceeaşi plămadă dacică cu vikingii, de ce n-am face ca ei, o civilizaţie a viitorului cum nu mai există pe pământ?

România poate fi focarul acestei civilizaţii.

Utopia scandinavă, despre care este vorba în romanul VIKING, este anunţată de o serie de alte cărţi ale autorului, cărţi de poezie şi proză, ca: **Sanctuar, Armaghedon revelat, Homo Novus, Îngerul rebel, Vânturariţa/O nouă geneză, Buharia, Nemuritoarele, Angelophania**, dar şi de eseul **Civitas Innocentiae**, care prezintă filosofic utopia sa, despre cum crede autorul că va arăta în viitor Cetatea Omului.

Grid Modorcea are câteva cărţi fundamentale traduse şi în limbile engleză şi spaniolă: **Brancusi in America, Shakespeare and Eminescu, The American Film, The Cork, Dead about America, Fine Arts in America** (publicată doar în ediţie engleză), **Los Señoritos de dinero fácil.**

Dar Grid Modorcea nu este cunoscut doar **ca** scriitor român, prezent în mai multe genuri literare – poezie, proză, teatru, eseu, pamflet, critică, scenarii de film, studii filosofice, religioase, jurnalism, el este şi autor de dicţionare de literatură, film, muzică, arte plastice (fiind absolvent al Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică „I. L. Caragiale” - secţia Teatrologie-Filmologie, promoţia 1974). Este primul doctor în Arte al Academiei de Teatru şi Film, cu teza **Filmul de actualitate ca mijloc de comunicare**. Impresionante sunt filmele sale documentare, multe realizate în perioada când se afla angajat la TVR în redacţia emisiunii „Viaţa spirituală” (vezi pe You tube **Credinţa lui Moromete**; **Brancuşi – cioplitorul de suflete** şi multe altele).

Poate nu aş fi scris aceste rânduri dacă nu aş fi primit de la Grid Modorcea o scrisoare (electronică) foarte tristă: *„Am 80 de ani, am lăsat poporului român o opera preţioasă, dar mă despart de realitatea în care trăiesc trist şi neînţeles. Pentru cei care nu mă cunosc este atât de simplu să citească pe Wikipedia cât am scris, cine a scris despre mine şi ce a scris”*.

Pe bună dreptate putem pune întrebarea retorică: Grid Modorcea reprezintă şi promovează bine cultura română? Nu cunosc un scriitor cu vocaţia românismului mai puternică. Indiscutabil, este urmaşul spiritual al lui Eminescu. Cred că toată opera sa vorbeşte de la sine...

Am intitulat acest articol: „VIKING: o carte de Premiul Nobel” cunoscând că în testamentul său, Alfred Nobel a scris că Premiul Nobel pentru Literatură se acordă pentru „**cea mai remarcabilă lucrare într-o tendinţă idealistică**”. Consider că volumul VIKING corespunde întru totul acestei condiţii.

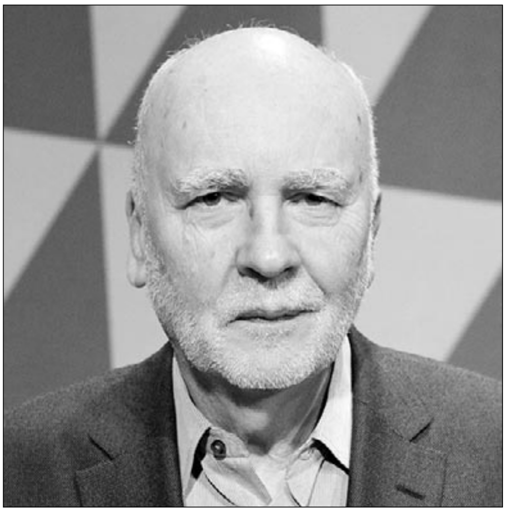
Elena ARMENESCU
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
Membră a Societăţii Medicilor Scriitori şi Publicişti din România

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 129
■ Decembrie 2024
Cafeneaua literară

ADAM ZAGAJEWSKI

Adam Zagajewski (21 iunie 1945, Lwow, Ucraina - 21 martie 2021, Krakow, Polonia) este un poet, romancier, traducător și eseist polonez.

I s-a decernat Premiul Internațional Neustadt pentru Literatură în anul 2004, Premiul Griffin pentru Poezie pentru întreaga operă poetică în 2016 și Premiul Prințesa Asturiei în anul 2017.

Poezia lui are – în genere – o tonalitate ușor elegiacă.

Este considerat a fi unul dintre marii poeți contemporani polonezi.

Lava

Ei bine, eu m-am gândit c-amândoi,
și Parmenide și Heraclit, au dreptate
și că sunt două lumi una lângă alta,
una senină, alta nebună; iar o săgeată
țâșnește necugetat, în vreme ce altul o păsuiește
cu indulgență; se sparge și nu se sparge valul
delaolaltă se nasc și mor animalele,
se zbenguie-n vânt foile de mesteacăn
și totodată dispar sub a ruginii crudă flacără.
Lava omoară dar și păstrează, inima bate
și este și lovită, a fost război, și nu e,
Evreii mor, evreii rămân în viață, au ars orașele,
cetatea a rezistat, sărutul e veșnic, iubirea piere,
șoimul are mereu două aripi negre, tu ești cu mine
încă, deși nu suntem împreună, bărcile se scufundă,
cântă nisipul, nourii zboară ca niște zdrențe
    de văl de nuntă.
Totul pare pierdut. Dar e atâta farmec. Colinele
unduie blând ca niște flamuri largi spre pădure.
Mușchiul acoperă turnul de piatră de la biserică,
iar gura lui sfioasă aduce prinos Apusului.
Iar la amurg sălbatica lampă a iasomiei dă
strălucire de parc-ar fi uluită de propria ei lumină.
Într-un muzeu înaintea unei întunecate pânze
ochii se îngustează ca la feline. Totul s-a terminat.
Vin călăreți în galop pe negrii lor cai, tiranul scrie
o condamnare la moarte cu multe greșeli stilistice
Și-n golul unei zile piere și tinerețea.
Iar într-o bună zi, îngheață și chipul fetelor
în medalioane, iar disperarea se schimbă în încântare,
rodul aspru și dur al stelelor de pe cer se coace
    ca strugurul
și, fremătătoare mereu, netulburată
    va dăinui splendoarea,
iar Dumnezeu și este și moare, la noi se întoarce noaptea
când cade seara, în zori încărunțește roua.

Înfrângerea

Știm să trăim cu adevărat doar după înfrângere,
prieteniile se adâncesc,
iubirea ridică cu grijă capul.
Devin mai pure chiar lucrurile.
Rânduneaua dansează în aer
Într-un imens abis.
Tremură frunza plopilor,
numai vântul e-n nemișcare.
Pe luminoasa pânz-a nădejdii
se arată, sumbră, silueta dușmanilor

Crește curajul... Ceaiul amar
are aroma profețiilor biblice.
Numai de nu ne-ar surprinde victoria.

Poezia de unde
poţi deduce o lume

Orice poezie, fie şi cea mai scurtă,
se poate preface-ntr-o poezie de unde poţi deduce
o lume,
pare că ar putea chiar să explodeze,
fiindcă peste tot se ascund, nemăsurate,
rezervele de minune, de sălbăticie şi de răbdare,
ea ne aşteaptă privirea – s-o elibereze,
să o extindă, aşa cum se întinde vara o stradă –
pur şi simplu nu ştim ce fi-va să prevaleze, şi dacă
imaginatia noastră
va ţine pasul c-o realitate aşa bogată;
şi, prin urmare şi pentru asta, oricare poezie
ar trebui sã vorbeascã
despre totalitatea lumii; dar din pãcate noi nu suntem
destul de atenţi, gurile noastre-s prea strâmte
şi sorb imagini precum avarul lui Molière.

Marea Nordului

„Aşa arată cunoaşterea în imaginaţia noastră:
întunecată, sărată,
clară, mereu în mişcare şi liberă în totalitate."
Elizabeth Bishop

Ori poate doar pretindeam că noi nu ştim nimic.
Poate era mai uşor, gândind la experienţa enormă,
la suferinţă (la suferinţa, în genere, a altora).
Poate era şi un pic de lene în asta,
şi-un strop de nonşalanţă ostentativă. Poate doar
ne-am gândit: mai bine-am fi un epigon târziu
al lui Socrate, decât să admitem c-am şti ceva.
Poate că în plimbările lungi, când ne apăreau
arborii şi pământul, când începeam să-nţelegem,
curajul nostru ne-a înspăimântat.
Poate cunoaşterea noastră-i amară, mult prea amară,
aidoma recilor şi cenuşiilor valuri din Marea Nordului,
care a înghiţit deja atâtea nave,
dar căreia încă îi este foame.

Autoportret

Între computer, creion şi maşină de scris îmi trece
o jumătate din zi.Va fi fiind – între timp –
o jumătate de secol.
Locuiesc în oraşe străine şi uneori vorbesc
cu oameni străini despre lucruri indiferente.
Ascult multă muzică: Bach, Şostakovici, Mahler,
Chopin. Aflu în ea trei lucruri, putere, durere
şi slăbiciune. Al patrulea nu are nume.
Citesc poeţi, vii şi morţi, învăţ de la ei
constanţă, credinţă, mândrie. Încerc să înţeleg
marile filosofii – de obicei reuşesc să prind
numai bucăţi din gândirea lor preţioasă.
Îmi place să fac lungi plimbări prin Paris,
să mă uit la semenii mei, animaţi de invidie,
de poftă ori de furie, ori la moneda de argint
ce trece din mână în mână şi încet îşi pierde
forma-i rotundă (cea cu imperatorul neclar).
Alături cresc arbori neexprimând nimic, ci numai
perfecţiunea lor verde, indiferentă.
Deasupra câmpiilor se tot preumblă păsări întunecate
ce-aşteaptă răbdătoare precum o văduvă spaniolă.
Nu mai sunt tânăr, însă-s unii şi mai în vârstă ca mine.
Când sunt plecat, îmi place somnul adânc, şi
plimbarea rapidă cu bicicleta pe-un drum de ţară,
când plopi şi case dispar ca norii pe un cer de vară.
Uneori îmi vorbesc picturile din muzee
şi atunci ironia-mi dispare deodatată.
Iubesc să mă uit la chipul soţiei mele.
Îl sun pe tata în fiecare duminică.
La două săptămâni mă întâlnesc cu prietenii,
în acest fel ne rămânem fideli.
Patria mea s-a eliberat de un rău. Mi-ar fi plăcut
să urmeze şi-o alta.
Aş putea să ajut si eu cu ceva la asta? Nu ştiu.
Nu sunt un adevărat fiu al mării, aşa
cum scria despre sine Machado,
ci fiul văzduhului, mentei, violoncelului,
şi nu toate căile lumii înalte-mi străbat
cărările vieţii, care, îmi aparţine
deocamdată.

Muzica ascultată cu tine

Muzica ascultată cu tine
va fi cu noi pentru totdeauna.
Gravul Brahms şi unele melodii
din elegiacul Schubert, iar din Chopin
balada a patra, şi câteva cvartete
cu sfâşietorul sunet al inimii
(Beethoven din adagio),
suferinţa lui Şostakovici, care
n-ar fi voit să moară.
Bach – pasiunile cu înălţătoarele coruri
– ca şi cum cineva ne cheamă
cerându-ne bucuraţi-vă
curat şi din inimă,
o bucurie în care credinţa
fie- vă adevărată.
Anumite fragmente din Lutosławski
fugare asemeni dorinţelor noastre.
Şi – deşi ne-au dus undeva pe o stradă
într-un oraş urât, prăfuit –
blues-urile cântăreţului negru,
ce ne-au străpuns ca oţelul.
Nesfârşitele marşuri de Mahler,
vocea trompetei care deschide a Cincea,
prima parte a celei de-a Noua
(uneori tu îi spui „malheur"!).
Disperarea din Requiem a lui Mozart,
seninele lui concerte pentru pian -
le fredonai mai bine ca mine –
dar asta o ştim prea bine.
Muzica ascultată cu tine
va tăcea împreună cu noi.

Scrisoare de la un cititor

Prea mult despre moarte
prea mult despre umbre.
Scrie despre viaţă
despre o zi normală

despre setea de armonie.
Clopoţelul şcolii
ar putea fi un model
de moderaţie,
ba chiar de erudiţie.
Prea mult despre moarte,
şi mult prea mult
despre farmecul ei amar.
Uite
cum lumea înghesuită
în stadioane strâmte
cântă imnuri de ură.
Prea multă muzică,
prea puţin înţelegere, pace,
înţelepciune.
Scrie mai bine despre
clipele-n care punţile
prieteniei
apar mai trainice
ca ale disperării.
Scrie despre iubire,
despre serile înalte,
descrie zorii
şi arborii, scrie
despre - fără sfârşit - răbdarea
luminii.

În frumuseţea altuia

Numai în frumuseţea altuia
afli mângâiere, numai în muzica
altuia, numai în versuri străine.
Numai în alţii găsim mântuire,
chiar când singurătatea ta are
parfum de opiu. Alţii nu-s iadul,
pe când îi vezi dimineaţa, când
fruntea le e curată, spălată de vise.
De-aceea, de multă vreme gândesc
ce vorbă să folosesc, tu sau el. Fiece
eu e o trădare a unor tu, însă -
la schimb cu credinţă - te aşteaptă
un dialog minunat, într-un alt poem.

Kierkegaard despre Hegel

Kierkegaard spunea despre Hegel: el aminteşte
de cineva ce ridică-un castel uriaş, dar trăieşte
într-o simplă biată colibă din apropiere.
Astfel, inteligenţa trăieşte într-o modestă
încăpere a craniului, iar încăperile minunate
care ni s-au promis au fost acoperite
de pânze de păianjen, acum va trebui să ne mulţumim
c-o cămăruţă îngustă, cu cântecul prizonierului,
cu voioşia vameşului, cu pumnul poliţaiului.
Trăim nostalgic: în vise ni se deschid
încuietori şi zăvoare. Cine nu a găsit adăpost
în ceea ce-i vast, caută-n ce este neînsemnat.
Domnul se află
în cea mai mică sământă de mac din lume.
Izbucneşte din măreţie.

Schopenhauer plânge

Da, e chiar acel Schopenhauer (1788
– 1860), cel care-a scris lumea ca voinţă
şi reprezentare, descoperitor al înşelăciunilor
firii şi-al muzicii sferelor. Unul, apoi,
i-a spus educatorul. Nu se-întâmplase nimic,
întrucât nu se întâmplă nimic; doar un copil,
un mucos ticălos, asemenea oarecum
cu o femeie întâlnită în tinereţe, –
tinereţea neexistând, – îi surâsese
pentru el - inutil -, probabil
vre un agent al naturii.
Septembrie – nu contează –
nu mai deschide inimile, ci doar pământul,
încetul cu încetul, se întăreşte.

Întors la sine, închide
uşa cu cheia, spre-a se ascunde de servitor. Cum
încuietoarea funcţionează bine, crede fără îndoială
ca ia parte la un complot. Şi plânge.
Îi tremură bietul trup marelui
filosof, şi al şaptelea continent.
Şi jiletca lui. Şi gulerul lui scrobit.
Şi-obrajii lui gălbejiţi. Şi redingota lui maronie.
Inutile, toate acele lucruri îi tremură,
de parcă peste Frankfurt
ar cădea deja bombele.
Densă, singurătatea lui tremură,
la fel de subţire cum e
o pânză olandeză.

Citindu-l pe Miłosz

Vă citesc încă-o dată poemele, domnule,
opera unui bogat care înţelege totul,
a unui sărac a cărui casă a fost furată,
a unui emigrant şi-a unui singuratic.
Ele vor totdeauna să spună mai mult
decât se poate – deasupra poeziei, în sus,
în înalt, dar şi în jos, acolo unde începe
tărâmul nostru, cu umilinţă şi timiditate.
Ele vorbesc uneori, pe un astfel de ton
că – într-adevăr – cititorul
pentru o clipă crede
că fiece clipă e sfântă şi sărbătoare,
că poezia aceea, – cum să o spun -,
face viaţa rotundă,
mai împlinită, mai mândră, fără ruşinea
formulei perfecte.
Însă doar seara,
când aşez cartea deoparte,
revine obişnuita zarvă a oraşului –
unul tuşeşte, ori plânge, ori poate blesteamă.

Traducere de **Cătălina FRÂNCU**

Poeme de Maria IEVA

Secunde fără gânduri

În urma mea săpau fântâni de gheață
De parc-au vrut să-mi dăruiască Polul Nord
Şi urmele le-au învelit în ceață,
Să nu mai știu ce sunt, ce ești, milord...
Peniţele se-neacă-n călimări,
Ceasornicarul timpul l-a pierdut,
A evadat din ornic peste zări
Să nu cunosc sfârşit nici început.
Încremenită, viaţa, în tăcere,
Nu mai avea nimic de oferit,
Pierduse dreptul de a cere
Vederea timpului finit...
Se-mbrăţişează vântul cu-aurora,
Fântânile de gheaţă se topesc,
Iar dincolo se stabileşte ora
Şi ceasurile toate repornesc.
Primesc în dar secunde fără gânduri...
Să le aşez cu fluturii în scrin?
Aud peniţa cum se-ntreabă-n rânduri,
Dar nu mai ştiu dacă-i un drept divin.

Poveste nescrisă

Închide fereastra şi trage la geam
Perdeaua de umbre ce-ai strâns-o sub cui,
E ultima seară în care mai am
Dorinţa de-a scrie poveşti nimănui.
Închide fereastra, să stăm amândoi
În camera albă, cu hărţi pe pereţi,
Vorbind despre toate, vorbind despre noi,
S-aprindem iar focul trecutelor vieţi.
Cenuşa sub care lumina respiră,
Cu pumnii de apă din mine-o adun;
Închide fereastra! Doi îngeri se miră,
Genunchii se pleacă, dar eu mă opun
Şi duc mai departe povestea nescrisă
Spre lumea din care lumină-am venit...
Deschide fereastra! Durerea-i prescrisă,
Iar viaţa e darul, un dar nesfârșit ...

Femeia de rouă

Rareori îţi mai scriu în acord de chitară,
Ţi-am lăsat un bilet lângă piatra de moară,
L-am ascuns chiar sub apa ce cade în gol,
Când coboară din jgheaburi, pe roată, domol.

Pe-o rafală de vânt decupată din noapte
Ţi-am trimis dimineţi izvorâte din şoapte,
Iar în aburii clipei, ce pleacă în neant,
Am turnat doar iubire ca singur liant.

Am păstrat la final pentru tine o carte,
C-am trecut dincolo de tăceri şi de moarte
Şi-am văzut într-un miez de furtună,
O femeie de rouă cu părul de lună.

Mi-a vorbit, ţi-a vorbit într-o limbă străină,
Auzeai, auzeam cum foşnea o lumină,
Te-am privit, te-a privit şi-am tăcut amândouă
C-am văzut cum priveai spre femeia de rouă.

Povestitorul

Un ochi se-nchide, altul se deschide
Când soarele cu luna stau la sfat,
În geam bat păsări cu priviri avide
Cerând să vadă cine le-a chemat.

La mori de vânt se macină tăcerea,
Pe masă stă un manuscris sanscrit,
Povestitorul şi-a pierdut vederea,
Purtând în vene primul răsărit.

Şi-n mâna lui cuvântul sângerează,
Cum sângerase cerul la-nceput,
Când din Adam se naşte prima rază
Ca un ecou întors în absolut.

Dar nesfârşirea trece prin firide,
Oglinda se transformă în nisip,
Un ochi se-nchide, altul se deschide,
Povestitorul nu mai are chip...

Rugăciunea serii

Ce a rămas de împlinit acum,
Când zodiacul nu mai are zodii,
Iar zeii tac într-un album
Cum tac seminţele în rodii?

Un vin dulceag cu gust de mure
Mi-ai dat la prima-mpărtășire,
Când ochii mei puteau să jure
Că mă sfinţeşti cu o privire.

Un scurt balans pe-a vieţii axă
Părea pe-atunci că e tsunami,
Nebănuind ce suprataxă
Urma, să îmi perceapă anii.

Am tot plătit chirii pe visuri,
M-am răzvrătit, dar am răbdat,
Zidind în versuri paradisuri
Cu gânduri înspre Ararat.

Dar răsfoind în tomul vieţii,
Găsesc pasaje decupate
Ori poate roua dimineţii
Le ţine-n pleoape îngropate...

Ascunde-mă între cuvinte,
Ca pe un semn de întrebare,
Privirea ta să mă alinte,
Când simt că viaţa sens nu are...

Lumea lor

Cu cât înaintez prin arhivă, încercând să transcriu file disparate, să deslușesc unele manuscrise, să înțeleg țesătura de amiciții, entuziasme, relații, ba chiar de detestări dintre autorii-protagoniști ai acelei vremi, cu atât mai mult simt că între cei de azi și cei de atunci este o prăpastie.

Ei erau în *Lumea lor*...

Alte lucruri contau, alt fel de a se entuziasma, de a trăi, de a lega și apăra, prietenii. Încet-încet, mai cu seamă în acest context social și, hai să zic, cultural, căutările mele par să fie fără rost și o descurajare amplă mă învăluie.

Iată aici câteva rânduri transcrise cu greu de pe niște file disparate, rupte evident dintr-o agendă a lui Gheorghe Tomozei.

„Franța. Paris. Septemvrie 1972. mic jurnal ratat.

6 septemvrie. Paris

Sosit de câteva ore la Paris și instalat în splendida garsonieră a lui Astaloș, din preajma Halelor, retrăiesc nealterată emoția primei mele veniri în orașul fierbinte.

Seară tristă cu Sergiu Huzum, Mioara Cremene și Nina.

7-8 septembvrie

Impresii fugare culese din uriașe drumuri parcurse eroic cu piciorul, seara, în Montparnasse, la o bodegă peste drum de „la coupole". A doua zi, hoinăreală prin Montmartre, neocolind „Pigall"- ul abandonat marinarilor, americanilor snobi și nemților grași. Apropo de nemți: sunt extrem de mâhnit pentru cumplita crimă petrecută la München.

Pagini despre Paris?

Imposibil.

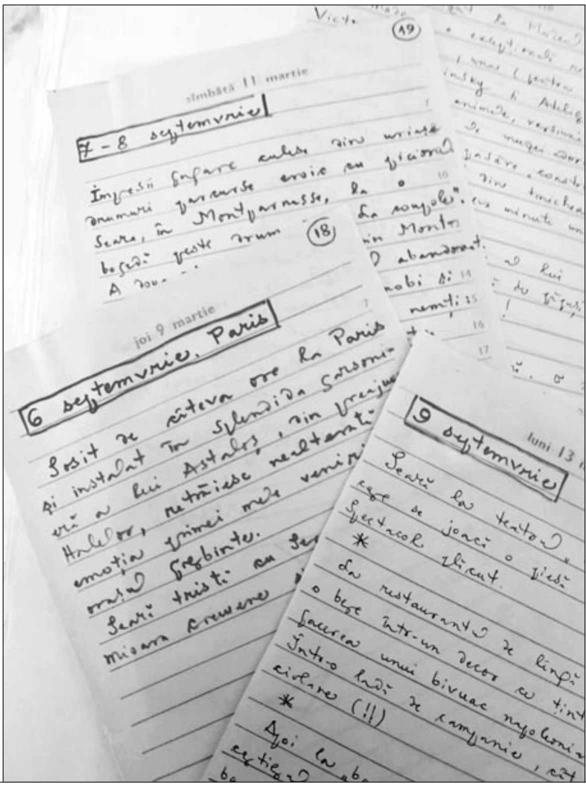
Altădată.

O fotografie făcută la un aparat „la minut", instalat cel mai probabil în gurile de metrou sau gările pariziene. În imagine: G. Astaloș, S. Iacob și Gh. Tomozei

George Astaloș (n. 4 octombrie 1933, București - d. 27 aprilie 2014, București), poet, romancier și dramaturg; la congresul PEN Clubului Internațional derulat în 1971, președintele de atunci Pierre Emmanuel i-a oferit o bursă a Academiei Franceze. În urma acesteia s-a stabilit la Paris.

File inedite din jurnalul parizian improvizat al poetului Gheorghe Tomozei

9 septemvrie

Seară la teatrul „Le panel” la care se joacă o piesă de Astaloş. Spectacol plăcut.

*

La restaurantul de lângă teatru, o bere într-un decor ce ţinteşte net facerea unui bivuac napoleonian. Într-o ladă de campanie, câteva ciolane. (!!)

Apoi la „barul” maghernită din cartierul Sacre Coeur.

Barul „Tirbuşon” unic moment de înaltă poezie în viaţa mea de... pahar

*

Azi am văzut la Muzeul de Artă Modernă o excepţională retrospectivă Victor Brauner, una (pentru mine, absconsă) Kandinski şi Atelierul Brâncuşi (multe animale, versiuni ale domnişoarei Pogany, ale muzei adormite).

În hol peste o pasăre, construcţie „visto-suprematistă”, din tinichea şi sârme, a plutit câteva minute un porumbel viu.

Să nu uit domnul K. al lui Brauner cu cele o duzină de păpuşi minuscule înfipte în trup!

*

Plouă. Prima ploaie pariziană. O aşteptam şi dacă aş avea talent în acest oraş (şi n-am) aş scrie poemul meritat.

*

10 septemvrie

***A cincea zi la Paris.*”**

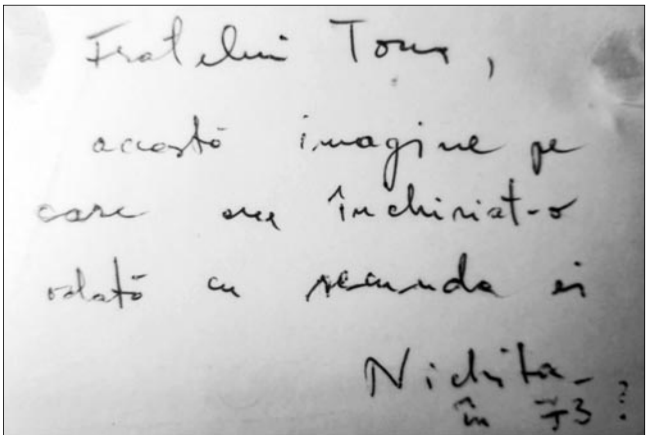
Filele mici au fost prinse cu un ac cu gămălie şi o poză lipită cu lipici le însoţeşte. Pe poză scrie „cu Eugen Iacob şi Gh. Astaloş” la Paris.

În cartea lui de note de călătorie „Călătorii cu dirijabilul”, poetul scria cu totul altfel despre oraş. Patetic, emoţionat, cum se cuvine unui autor aflat la întâlnirea cu „Oraşul Luminilor”. Amiciţia cu Astaloş data dinainte de 1971, anul în care Astaloş se stabilise la Paris.

Cleopatra LORINŢIU

Tot din „lumea lor” vin şi parte din fotografiile prieteniei lui Tomozei cu Nichita Stănescu. Arhiva conţine (într-o dezordine deconcertantă) zeci de originale şi copii, fotografii nenumărate, desene, manuscrise, tăieturi din articole. Sacralizarea poetului Nichita Stănescu, singurul care a reuşit să treacă graniţa ciudată creată de schimbarea de regim politic, persistenţa unui interes faţă de o parte vizibilă din poezia sa şi chiar afişarea unor citate din poeziile lui celebre în graffiti, pe faţadele blocurilor de cartier şi pe uşi de garaje, ar fi singurul semnal cu ecou dinspre „lumea lor” către lumea de mâine.

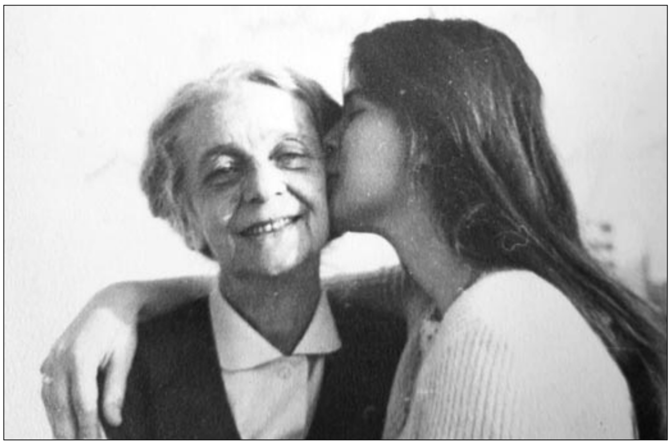
Cu amărăciunea personală legată de dezinteresul evident faţă de lumea scriitoricească românească a anilor 60-80, fie şi amănuntul personal al eşecului (vreme de

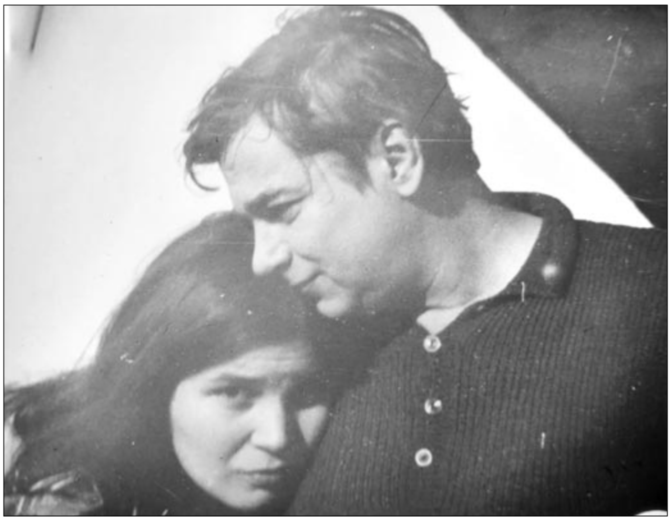

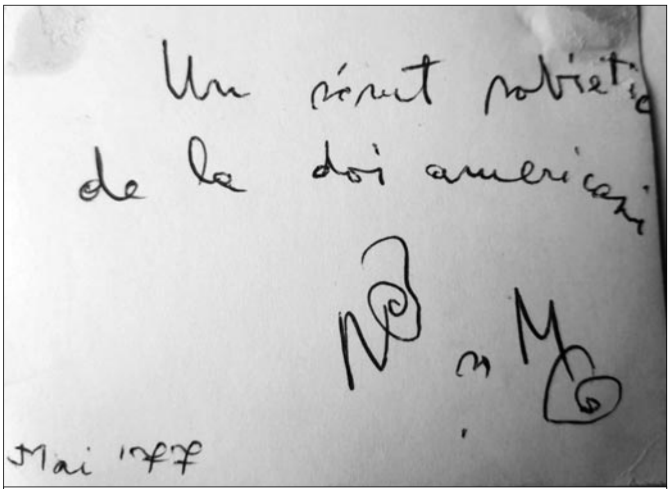
„Fratelui Tom, această imagine pe care am închiriat-o odată cu secunda ei / Nichita, în 73”

aproape 30 de ani de eforturi) publicării cărții lui Tomozei dedicată regizorilor, scenariștilor și actorilor români (o culegere din textele anilor '63 - '65, cu titlul „***Tomozei iubea filmul***”), mă silesc, iată, să mă apropii de numeroasele dosare în care poetul Tomozei a îndosariat mărturii despre Nichita Stănescu și extrag aproape la întâmplare de acolo doar câteva fotografii care păstrează pe verso grafia poetului: un fel de anecdotică blândă, pentru a marca acest decembrie al lui Nichita, un decembrie al durerii maxime pentru lumea literară și para-literară.

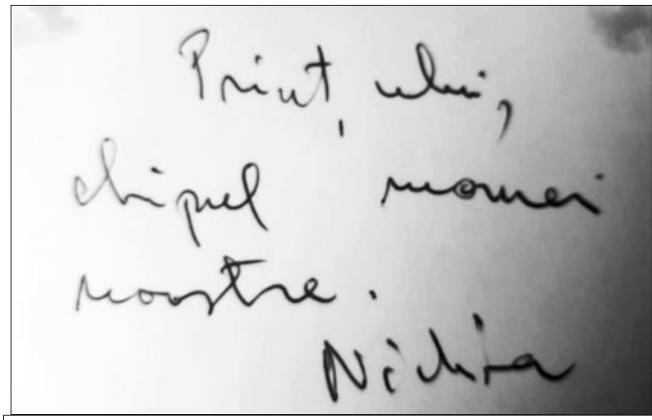

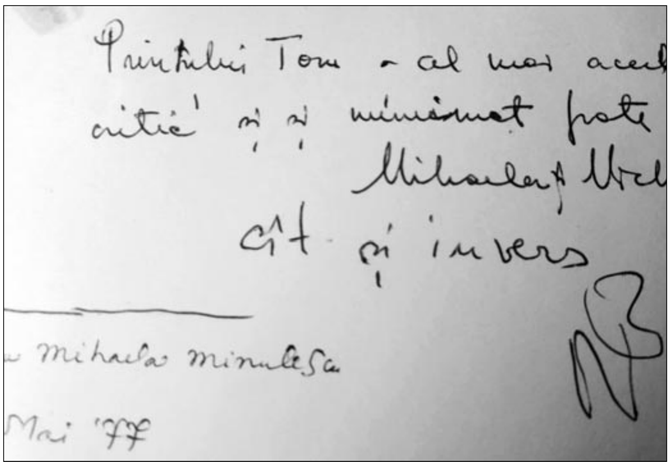
„Un sărut sovietic de la doi americani N și M” (Nichita Stănescu și Mihaela Minulescu. Tomozei adaugă pe verso-ul fotografiei: Mai 77)

Un Nichita cald, care îi dăruiește prietenului Tom fotografii personale pe care le explică pe verso, mai degrabă cu tandrețe.

Tom le-a păstrat cu sfințenie, o colecție îndurerată cumva. Cât de prea devreme s-au stins oamenii aceștia...

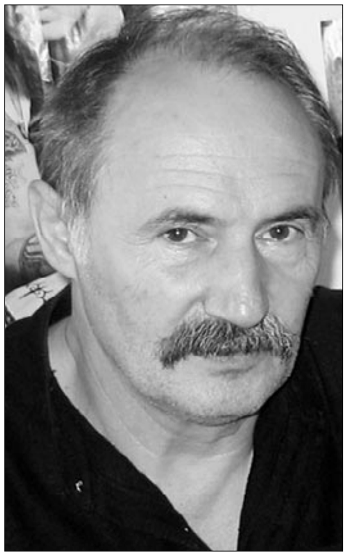
„Prințului, chipul mamei noastre. / Nichita”

„Prințului Tom și cel mai acerb critic și minunat frate / Mihaela și Nichita / Cît și invers N M” (Tomozei adaugă cu scrisul lui, cu Mihaela Minulescu. Mai 77)

Eseu

POEZIA FABRICATĂ DE COMPUTER...

O dezbatere la care am participat, de curând, „Impactul Inteligenţei Artificiale asupra literaturii", susţinută de către câţiva scriitori în cadrul unui festival literar, mi-a arătat că posibilităţile noastre creatoare pot fi mai largi decât cele clasice și chiar înlocuite uneori de programele Inteligenţei Artificiale.

Despre mașinăria creatoare de literatură știam câte ceva, pentru că prin anii ′70 sau ′80 am descoperit într-un almanah literar un poem creat de computerul Calliope. Nu am păstrat almanahul, însă prin anii 2000 am găsit poemul pe internet, în limba franceză, și l-am publicat, tradus în românește, în revista *Cafeneaua literară*, pe care o redactez. Acesta a fost primul meu „contact" cu Inteligența Artificială – I.A.

Acum aflu că oricine poate să își *conceapă* poezia prin programele speciale ale Inteligenţei Artificiale... Și, drept dovadă, un prieten accesează ChatGPT de pe telefonul său, chiar în faţa mea, și îi comandă programului un poem în stilul lui Bacovia. Și poemul sosește pe telefon în câteva secunde... O altă comandă va însemna, imediat, un alt poem în stilul lui Bacovia... Și așa mai departe, de sute de ori. Rămân uimit. Dar tinerii poeţi cunosc foarte bine aceste lucruri, le consideră firești și chiar își concep poezia prin I.A...

Ce este ChatGPT? Reclama de pe Internet spune că „ChatGPT este produsul unui laborator de cercetare și dezvoltare. A fost antrenat «*citind*» toate informaţiile care sunt disponibile până în 2021, echivalentul a 12 miliarde de pagini A4. El poate să răspundă la întrebări din istorie, politică, știinţă, medicină, programare, muzică, filme sau cărţi. Poate să scrie povești, poezii, scenarii de film sau linii de cod pentru aplicaţii și poate să dea și sfaturi." O adevărată minune...

Alături de poemul în stilul lui Bacovia se pot crea poeme în stilul oricărui alt poet și chiar poeme în „stil propriu", pe care poetul și le poate asuma... Așadar, eu îmi pot crea prin programul I.A. „propriile" poeme! În faţa acestei practici creatoare, am cel puţin o întrebare:

Ce sens are să îi dau I.A. să facă poezie *în numele meu*, când cel care are de spus ceva într-o poezie sunt EU? Pentru că, dacă mă aștern la scris, o fac tocmai pentru că EU vreau să îmi exprim bucuria sau tristeţea, încântarea sau revolta, pentru că EU vreau să îi spun prinţesei mele cât de frumoasă este și cât de mult o iubesc... De ce trebuie să facă mașina toate aceste lucruri pe care le simt și gândesc EU? Poate I.A. să simtă și gândească în numele meu? De ce trebuie să mă dea I.A. afară din propriul suflet și din propria poezie?

Computerul are, este adevărat, anumite calităţi uimitoare, pentru că el poate să mă informeze, să imite și să modifice o informaţie umană, o creaţie umană, însă el nu poate să creeze în numele meu. În plus, destinatarul creaţiei mele este un om, iar nu un computer. Iar acest cititor îmi judecă poezia cu mintea sa, iar nu printr-un program artificial implantat.

Scrisul cu pana, cu stiloul, creionul, pixul, mașina de scris, cu computerul, toate acestea sunt *utilizări* ale unor unelte de scris, dar uneltele nu pot să înlocuiască creativitatea umană. I.A. vorbește mai mult despre performanţa unei unelte care are capacitatea să imite și transforme o creaţie deja existentă, a mea sau a altcuiva, dar I.A. nu creează din propria inspiraţie poezie. Iar evoluţia uneltelor de scris nu înseamnă și evoluţia scrisului ca artă literară, deci ca literatură artistică.

O altă întrebare: De ce apelează totuși un poet la „creativitatea" I.A. atunci când *el* creează un poem? Probabil pentru că imaginaţia *acelui* poet este atât de săracă, încât poetul în cauză socotește că I.A. poate să umple golul său de imaginaţie...

Și într-adevăr, I.A. poate să producă texte inedite, deci asocieri de cuvinte și expresii neobișnuite, insolite, stranii, care lasă *impresia* unei imaginaţii poetice bogate... Analizate însă mai atent, poeziile fabricate prin I.A. au ruperi de sens, nepotriviri de ritm, sunt parţial incoerente și lipsite de sensibilitate, de lirism. Ele pot fi socotite „originale", însă originalitatea lor cipată nu este una artistică și, în plus, ea exclude originalitatea autentică, aceea a poetului.

În epoca postmodernă contemporană se produce „poezie" *și* cu faimoasele programe ale I.A., însă aceste poeme artificiale nu stau la înălţimea poemelor clasice, a *Epopeii lui Ghilgameș* sau a marilor poeme biblice, *Iov*, *Eccelsiastul*, *Cântarea cântărilor*, *Plângerile lui Ieremia*, începutul cărţii *Facerea*, a unora dintre *Psalmi*. Poezia fabricată de I.A. nu demonstrează că ea este superioară poeziei scrise cu pana de gâscă sau cu tocul de os pe plăcuţele de argilă în Sumer. Ce poezie a fabricat I.A. mai puternică decât poemul *Dragostea*, inclus în *Prima scrisoare a Apostolului Pavel către Corinteni*, scrisă cu cerneală pe piele de capră? (1 Corinteni 13). Firește că I.A. este uimitoare în multe domenii, dar creativitatea ei poetică este minimă.

La dezbaterea „Impactul I.A. asupra literaturii", la care am participat în luna mai 2024, s-a afirmat că unii dintre tinerii care au citit din poeziile lor la festivalul FILSTREET şi-au comentat creaţiile în termenii I.A. Ei pot fi creatori artificiali, fabricanţi de poezie prin programele inteligenţei artificiale.

Înmulţirea operelor „poetice" create artificial ar putea să configureze, la nivel naţional, o poezie paralelă – Poezia Fabricată prin I.A. sau Poezia I.A. –, care să aibă „estetica" ei și chiar premiile ei literare...

Dar problema este că poezia I.A. aproape că nu poate fi deosebită de poezia naturală, scrisă de un poet sau altul. Adică poezia I.A. este la fel de modestă, de precară, ca şi poezia postmodernistă contemporană a multor poeţi, deci noi nu putem spune care este una și care este alta... Ştim noi că poezia artificială nu e deja mascată chiar sub numele unor autori mai mult ori mai puţin cunoscuţi, care îşi editează şi vând cărţile în librării sau pe Internet? Ştim noi că unele opere literare, poezii sau proze create artificial prin I.A., nu au primit deja mari premii literare? Este foarte posibil!

Se pare însă că literatura artificială a cucerit deja piaţa literară, pentru că în anul 2016 romanul *The Day A Computer Writes A Novel* (*Ziua în care un computer a scris un roman*), creat prin inteligenţa artificială, a fost propus, în Japonia, pentru un mare premiu literar şi s-a vândut în mii de exemplare. Alte și alte cazuri pot fi enumerate aici, deși unele dintre ele ne rămân secrete...

Dar astăzi orice cititor postmodern îşi poate edita, prin programele GPT – 3 sau GPT – 4, propriul roman sau propria poezie artificială. Drept dovadă, pe anumite platforme *on-line*, deja putem să accesam povestiri şi poeme create prin inteligenta artificială. Pentru că şi creaţiile inteligenţei artificiale, care ne oferă atâtea surprize „stilistice", au un public al lor. Un public uman... Și probabil că literatura artificială va câştiga tot mai mult teren, în timp ce literatura autentică își va pierde din cititori... Probabil.

Oricum, Internetul este astăzi marea ispită (şi salvare?) a scriitorilor contemporani, mai ales a celor tineri. „Tot ceea ce există, tot ceea ce este trăit, acum sau în viitor, este lansat, ca un satelit, mare sau mic, în virtual, de pe naveta Internet. Acolo, *în lumea virtuală, aşa-zisă online, se construieşte, direct, plenar, total, întreaga identitate poetică*. Dacă nu înţelegem această schimbare, am putea crede că poezia, şi nu numai, a murit", afirmă C. Vlasie (*România literară*, martie 2017, s.m.).

Să fim atenţi: „întreaga identitate poetică" „se construieşte, direct, plenar, total" pe Internet, „acolo, în lumea virtuală, aşa-zisă online"! Poetul de azi nu are nicio şansă în afara Internetului, pentru că acolo îşi clădeşte el „întreaga identitate poetică". Să luăm aminte şi să renunţăm la învechita inspiraţie, la harul poetic, la sensibilitate, la emoţie, la mister, la bătăile inimii. Va trebui să renunţ la prinţesa mea de Parma, la această îmbrăţişare mai mare ca lumea, la prinţesa pe care o iubesc din tălpi până la steaua!

Împotriva acestei perspective internautiste(!) care ne vlăguieşte umanitatea și seamănă cu moartea literaturii, încă mai cred că poezia este şi trebuie să rămână autentică, adică să fie creată de gândirea poetică, prin chimia secretă a neuronilor unui poet în carne şi oase, deci prin imaginaţia şi sensibilitatea sa. Prin nervii lui poetici... Fireşte, poetul se foloseşte de computer, pentru că el îşi culege şi tehnoredactează poemele şi cărţile chiar pe computer, însă conceperea poemelor prin I.A. este ratată artistic. Un poem fabricat de inteligenţa artificială îi aparţine programului în cauză, nu poetului care „şi-l asumă".

Virgil DIACONU
Piteşti, septembrie 2024

Facerea

Mai întâi, Domnul a amestecat lutul cu Duhul Său și l-a creat pe Adam.
Apoi a spus că nu e bine să fie omul singur și te-a creat pe tine, Prințesă, plină de farmec și cu părul roșu.
Bineînțeles că te-am luat imediat în braţe, iar asta l-a supărat pe Domnul, care ne-a dat afară din Grădină.

De atunci îl văd tot mai rar...
Fiecare își vede de treburile sale –
El de îngerii și heruvimii Lui,
eu de Prințesa cu părul roșu.

Uneori mă retrag în mine și încerc să-mi amintesc totul, de la început.
- Hei, ce faci acolo, mă întreabă Prințesa?
- Scriu cartea *Facerea*..., ce să fac?
- Precis că iar te cerți cu Domnul, îmi spune, și tristețea ei este cât Siberia.
- Orice carte este un act de revoltă, încerc eu să mă apăr, deși știu prea bine că unele versuri mi le șoptește chiar El la ureche, așa încât până la urmă va trebui să semnăm amândoi cartea *Facerea*, întru înveșnicirea puterilor Sale și a farmecului tău, Prințesă, pentru care tot Domnul este răspunzător...

Virgil DIACONU

Terapii în grădinile somnambulilor

1
Dragă cititorule crede-mă pe cuvânt
drumul de la herghelie la abatorul din deal
îl știe doar calul ce mâncă jăratec din palma stăpânului
când tropăie
când aleargă în galop
inima calului în ritmul pașilor lui bate
caii precum îngerii
și când pășesc împovărați zboară cu inima
dragă cititorule
drumul de la herghelie la abatorul din deal
nu se măsoară din șaua călărețului
calul precum îngerul
după chipul și asemănarea Stăpânului
cititorule
la facerea lumii
dumnezeu și-a înhămat inima la o căruță plină cu pietre
apoi după inima sa a modelat inima dobitocului
dumnezeu este atent la detalii
în matrița de multiplicat îngeri
așază inimi de caii slobozi
șaua este crucea pe care te ridici până dincolo de cer
cititorule
nu fi trist
în acest poem nu este vorba de moarte
chiar dacă de pe dealul abatorului s-a pornit o viitură de sânge
imaginează-ți că plânge un sfânt pentru că și-a pierdut calul
și nu îi este îngăduit să se întoarcă singur la poarta împăratului
pentru că îl dor tălpile
pentru că hamurile îl strâng și-s grele
de la atâta rătăcit printre stele
imaginează-ți dragă cititorule că sfântul despre care îți spun
din pielea scoasă de la saramură își va croi cizme
iar în urmele pașilor lui se va auzi inima dobitocului
măsurând drumul
și acesta este un mod de a trece cu vederea
păcatul înstrăinărilor
spun unii în timp ce duc pe umeri suprapuneri de cruci
dragă cititorule nu plânge când vezi oasele albite împrăștiate
pe dealul abatorului
un dumnezeu dezbrăcat de veșminte este dumnezeul
din urletul lupilor
mai bine ascultă cum se rostogolește carul mare pe cer
inima despovăratului
steaua polară

2
domnule cititor pentru că te pricepi să tălmăcești visele
îngăduie-mi să îți spun o povestesc
noaptea trecută în timp ce mă rugam pentru un loc
în icoana promisiunilor
am văzut cum se rostogolea luna
de la maternitate până pe dealul cimitirului
sub pădure
fără să privească îndărăt
fără să potignească
de parcă drumul acela l-ar fi știut pe derost
este un fel de a merge acasă mi-am spus
și mi-am văzut mai departe de ale mele
pruncii își recunosc mamele după gustul laptelui
în rugăciunea
mama leagănă o piatră de râu ce nu a curs niciodată

nu are niciun rost să te oprești în dreptul fântânii
numai pentru a mima setea mi-am spuns
și luna neobosită se rostogolea de la maternitate la deal
și eu îmi așteptam rândul sub icoana promisiunilor
și mama legăna o piatră stearpă de râu
din brațele ei cerul
tot mai departe

noaptea trecută am văzut cum s-a rostogolit luna
domnule cititor
de pe dealul cimitirului îndărăt și în urma ei înflorea păpădia
acasă este locul unde încapi cu tot cu vise mi-am spus
visele lunii sunt galen-aurii
în icoana promisiunilor
mama legăna o piatră de râu ce nu a curs niciodată

noaptea trecută am văzut cu ochii mei
cum un stol de păpădie coaptă lumina cerul

domnule cititor
dimineață m-am trezit orb și cu o hartă tatuată în podul palmei
luna și-a însemnat drumul pentru când se va întoarce îndărăt
mi-am zis în timp ce căutam mama
în semenle fiului
amin!

3.
de câte ori te simți înfrânt treci pe la biserică
pentru a ți se recunoaste meritul că te-ai alninat și tu la start
dimpreună cu îngerul
dacă ai fi luat o medalie trebuia să o împarți la doi
sau la patru
pentru că și umbra ta
și umbra îngerului tău au dus greul
când inima ta a poruncit înjumătățirea sângelui
umbra ta era galbenă
palidă
iar umbra îngerului tău efectiv se descompunea în bălți
în colbul drumului

treci în fiecare duminică pe la biserică
un iisus de duminică este altfel decât un iisus
din vinerea patimilor
duminica lumea se iartă se bucură
tu dai mâna cu ei parcă pentru a împarți cu fiecare
moartea
și simți că ai plătit niște polițe în avans
și simți că vei muri cu mult mai puțin decât ei
sau aproape de loc

dragă cititorule
de câte ori te simți înfrânt ai nevoie în jurul tău de mult loc
de parcă ai căra după tine câteva remorci cu suflete
câteva vagoane
ești claustrofob și curtea bisericii este precum o pistă
de formula 1
poți să te întorci fără să acroșezi
fără se calci pe cineva cufundat până la genunchi
până la brâu în rugăciunile
dumnica unii trimit să se roage ciobul de oglindă
în care s-au bărbertit săptămâna trecută
alții comandând plutoane de cruci în erecție
și iau cu asalt grădina promisiunilor

dragă cititorule
treci în fiecare duminică pe la biserică şi eşti convins
că ţi se cuvine un loc în insectarul de ucis primăverile
câ demnitatea testicolului stâng îţi legitimează eroii
că tatălui tău va primi viză de rai pe motiv că are ochii albaştiri
că toiagul bunicului va înmuguri şi va creşte scară până în cer
pentru copii tăi
pentru nepoţi
că va veni o vreme când cineva va suna din trâmbiţă
şi peste oasele înălbite va creşte carne tânără
şi o pereche aripi

dumnezeu te va cunoaşte după medalie

şi totuşi în fiecare dumnică treci pe la biserică
parcă după o mare înfrângere
să te spăla pe mâini
să faci schimb de cămăşi cu sfinţii de pe catapeteasmă
să amesteci o lacrimă cu nişte vopsea de pictat îngeri
şi să aştepţi aripi
pentru că încă mai ai urme de sânge pe suflet

ai junghiat luna şi ai împărţit-o orbilor
ar trebui să fii fericit pentru fiecare mână întinsă
dar tu treci pe la biserică mereu parcă după o mare înfrângere

dumnezeu investeşte într-o crescătorie de licurici
tu în mijlocul zilei cu felinarul aprins
cauţi o spărtură în cer

4.
bună ziua dezamăgitul meu cititor
ţin să te anunţ că a venit vremea să îmi citeşti printre rânduri
poemele
şi să înţelegi că substantivele adjectivele verbele
semnele şi insemnele mele
sunt de fapt nişte reminescenţe a unui jigodism literar
boală extrem de contagioasă
ce se ia foarte uşor de la câine la om şi extrem de uşor
de la om la câine
aşa că te previn dragă cititorule
ai grijă
este este mai rău decât turbarea
mai al dracului decât şancărul
mai incisivă decât sifisilul
mă citeşti şi poţi contamina toată scara blocului
tot oraşul cu pauzele infectate dinte silabe
dintre cuvinte
se va scarpină toată ţara printre degete până va da sângele
se va scarpină până la os
până în măduva osului
mă citeşti dragă cititorule şi gândacii de bucătărie
ploşniţile
ţânţarii din apartameentul tău confort 4
din oraşul tău confort 4
din ţara ta confort 4
vor pocni se vor descompune şi vor borteli stratul de ozon
pentru fiecare ţînţar infectat cu lichelialism literar câte o gaură
pentru fiecare gândac de bucătărie câte o spărtură în cer

dragă cititorule
mă citeşti şi suferi dimpreună cu mine de aceleaşi maladii
ieri după ce ai răsfoit ultimul volum de poezie
din cauza manierismului ai facăut cangrenă la piciorul stâng
în talpa bocancului
cârja în care te sprijini sângera din toate nodurile
suferi de amaotorism cras dargă cititorule
de mimetism
fracturism
de atelierism
în curând o sa-ţi cada dinţi de la atâta lipsă de calciu poetic
în poezie
crede-mă pe cuvânt

am citit într-un ziar de provincie
despre un poet cărui i-a crescut piele
de arici
pentru că ari fi învestit într-o şcoală de stele
şi licurici

dragă cititorul îmi este milă de tine
şi aproape că mă simt vinovat
de cele două capete ale ţepuşelor
de cămila ce trebuie să trecă prin urechile acului
de nodul de pe funiea corăbierului
de albastru de metil al dimineţii de mâine
de negru în cerul gurii
mi-e milă
şi te compătimesc că din cauza acestor taste infecte
pe care îmi ehbiţionez erecţiile
vomiţi şi îşi este greaţă când vezi în faţa ochilor litere purulente
că ai diaree şi împrăştii în jurul tău escremete nedigerate
de lună
că umbra ta şi umbra îngerului tău
stau ţepene
inerte
suprapuse pe cadranul ceasului
de parcă cineva şi-a băgat piciorul în roata carului mare

dragă cititorule
pentru tine am citit atent acel ziar de provincie
crezând că voi găsi vre-un leac
de combătut paraziţii
caria ce-ţi ronţăie crucea dinainte să fie copac
o fiertură din potcoave de cai
o reţetă îndulcit întuncericul
sau un ceai
de pelin
de cucută
de mătrăgună
să face bine la linguriсă
să usuce bubele negre
să te obijnuiască cu gustul amar de lună

of dragă cititorule ţi-ai făcut-o singur
cu mâna ta
cu degetele tale
cu buricile degetelor tale
citind poemele mele despre cum se iubeşte
fără să tragi un prezervativ peste picamărul
de sfredelit stâncile
cum ţi-ai permis să visezi cu fereastra deschisă
fără să consulţi buletinul meto din visele celorlalţi poeţilor
cum ai îndrăznit crezi că ţi se cuvine locul de pe catapeteasmă
când toate icoană erau cumpărate
concesionate
intabulate
înainte ca dumnezeu să amestece culorile şi să tragă o tuşă

dragă cititorule nu mai am nici o soluţie pentru tine

obijnuieşte-te cu scărpinatul în cur
nu-ţi stă bine să fii nostalgic
să regreţi
mai marii turmelor ce împărţeau într-o sută
într-o mie firul de iarbă
au deschis un atelier de şlefuit stele
în cer

5
domnule cititor recomandă-mi te rog un psihiatru
noaptea trecută am visat că mănânc dude negre
dulci parfumate
şi dimineaţă m-am trezit cu pijamaua pătată
însiropată
noaptea trecută un vierme de mătase a ţesut plasă
în jurul inimii
domnule cititor recomandă-mi un psihiatru

şi un detergent de scos petele
în luna februarie
fulgii de zăpadă sunt dude necoapte
trebuie să vină noaptea
să înmugurească pomii
să înflorească
noaptea se coc poamele pe toate părţile
spre dimineaţa se scutură
ninge cu dude
şi mă trezesc cu pijamaua pătată
şi cu o teribilă poftă de lumina
un vierme de mătase în jurul inimii mele
      împleteşte o plasă
împrumută-mi un foarfece
domnule cititor
sunt un poet într-un oraş de provincie
      şi nimeni nu mă cunoaşte
şi nimeni nu mă citeşte
deşi câte aş putea să-ţi spun
dimineaţa lumea se grăbeşte
      mai ceva ca la asfinţitul soarelui
gâfâie umbrele lor
transpiră
se descompun
şi eu le cunosc pe fiecare în parte
ştiu câţi paşi fac pe minut
când pleacă
când se întorc
dimineaţa mereu la 6:15
      pe sub fereastra mea
trece o domnişoară care iubeşte
ştiu asta pentru că mereu la 6:15
      răsare soarele
seara târziu o bătrână se întoarce de la piaţă
      cu o sacoşă plină
cu stele
îşi cumpără noaptea pe bucăţi
în curând noaptea ei va fi lungă
      şi cu de toate
multe aş putea să-ţi spun domnule cititor
trebuie doar să mă asculţi
nu folosesc trucuri ieftine
nu ascund fotografii sub pernă
aripi de libelulă
pentru a plana toată noaptea
      deasupra lacului
priveşte pijamaua imprimată
      cu flori de nufăr
trestie
dacă vrei pot să-ţi povestesc cum
      noaptea trecută o frunză de brusture
făcea dragoste cu o stea
crede şi nu-ţi fie milă de învingători
când luna este mai aproape ca inima
      trebuie doar să visezi
domnule cititor
un vierme de mătase în jurul tău împleteşte
      o plasă
      ţi-a venit vremea
să păzeşti la noapte
mărul împăratului
      şi să te trezeşti ca
un iisus al învierilor

Vasile IFTIME

Fiction review

Pentru cine ascultă şi crede în miracol

Am ales să scriu din nou despre unul dintre romanele **Narinei Abgarian**, o apreciată scriitoare de origine armeană, care reuşeşte să-şi poarte cititorii prin timpuri de mult apuse, construite cu o rară măiestrie, cu o atenţie deosebită la detalii şi imagini, cărora le aduce un plus de vibraţie în modul ei particular şi seducător. Aşadar, după *Simon*, romanul premiat cu Bolşaia Kniga, despre care am scris cu puţin timp în urmă, am citit cu o bucurie greu de egalat şi cel de-al cincilea roman al autoarei, **Din cer au căzut trei mere**, apărut la *Editura Humanitas fiction* (2021), în traducerea Luanei Schidu.

Narine Abgarian spune o poveste emoţionantă, care trezeşte nostalgie şi un dor adânc pentru simplitatea, tihna şi frumuseţea pură a lumii de odinioară. Această carte este un îndemn de a ne desprinde pentru un timp de ritmurile vieţii infernale şi de a descoperi un univers de legendă: un sat cu uliţe de piatră, aflat pe o culme bătută de vânturi a muntelui Maniş-kar, cu oameni care trăiesc în umbra unei istorii dure, rezistând tuturor dezastrelor naturale, bolilor, foametei, pierderii celor dragi, supravieţuind cu o putere de neimaginat, putere ce poate fi comparată doar cu cea a naturii care se regenerează continuu.

În Maran, satul armenesc cu îmbrăţişarea lui de piatră şi cu tristeţea ce pare fără de sfârşit, sunt case părăsite, cu pereţii dărăpănaţi şi gardurile într-o rână, pentru că tinerii au pierit în război, au fost ucişi de foamete, ori au plecat spre locuri mai blânde. Cea mai tânără locuitoare, Savoianţ Anatolia, avea 58 de ani şi se pregătea să moară. Ceilalţi săteni, de vârste mult mai înaintate, „cu toate necazurile, tristeţile, bolile şi bucuriile lor rare, dar atât de mult aşteptate□, se purtau cu simpatie şi bunăvoinţă unii cu alţii, realizând că omul este în bătaia vânturilor, că nu pot supravieţui decât ajutându-se reciproc. Se adunau iarna în jurul sobei încinse şi vara pe verandele umbrite viţă de vie şi discutau despre zidul de piatră ce urmau să îl construiască în calea avalanşelor, despre lumea largă *din vale*, necunoscută de cei mai mulţi dintre ei, despre umbrele celor plecaţi şi cântecul cocoşilor în noapte, ca un semn din celălalt capăt al lumii.

Anatolia se întinsese să moară fără să ştie ce minuni o aşteptau la vârsta când femeile, frânte de griji şi de muncă, împăcate cu soarta, se retrag având convingerea că nimic nu mai este pentru ele. Uneori iubirea vine târziu, ca o compensaţie pentru răbdare şi supunere.

Stăruitori în credinţă, învăţaţi să aştepte, Anatolia şi fierarul Vasili sunt binecuvântaţi cu o fetiţă atunci când nimeni nu se aştepta la un astfel de miracol. Îngerii au coborât în plină iarnă, asemenea păunului alb, în vârtej de ninsoare şi în mirosul cald al lemnelor arse, aducând vestea cea bună: „(...) în jur era o asemenea linişte, de-ai fi zis că cineva înăbuşise înadins sunetele, lăsând doar răsuflarea abia auzită a vântului şi şoapta fulgilor ce cădeau." Minunea a venit, rostogolindu-i Anatoliei în palme trei mere – „unul pentru cine a văzut, unul pentru cine a povestit, iar al treilea pentru cine a ascultat şi a crezut în bine."

Narine Abgarian spune o poveste despre speranţă, ea ne dăruieşte o lume care ne conţine şi depozitează o parte esenţială din ceea ce suntem, un adăpost al umanităţii pe care îl ignorăm, poate chiar *paradisul pierdut*.

Liliana RUS

KOCLENZENBERG, Suzanne Gertrude (slujnică de utilitate universală, recte fată bună la orice)

Suzzy își începea ziua trezindu-se cu noaptea în cap. Aprindea focul în șemineu cu ziarul de ieri al stăpânului. Îi plăcea să privească înnegrirea hârtiei și apoi izbucnirea flăcării care înghiţea foile strânse șomoiog. Gândea: „Și toate vor ajunge scrum...”. Era părerea ei despre lume și viaţă. De altfel și singura. Apoi trecea la bucătărie. Punea ceaunul cu apă pe plită. Până să dea apa în clocot, aduna ouăle din cuibare, după care spăla câteva hanţe în curticica interioară a hanului. Dacă îi rămânea ceva timp până în prânz, agita pămătuful din blăniţă de iepure trecându-l peste glaful șemineului și peste ușiţa ceasului cu cuc. La prânz căra farfurii cu tocană de ghebe și momiţe la mesele clienţilor. Seara – înainte de culcare – spărgea lemne cu securea și cânta la muzicuţă; îi punea stăpânei supozitor, contabiliza bacșișul de peste zi, sufla în lampă și se culca; câteodată, mormăind, cobora din pat. Uitase ceva: fără să reaprindă lampa își făcea două-trei cruci dându-și ochii peste cap. Alteori, ostenită, i se întâmpla să adoarmă îmbrăcată, ceea ce îi cam încurca socotelile contabile. În cele câteva ore de somn sforăia atât de sinistru că ţinea răufăcătorii departe de porţile și magaziile hanului, dar în același timp îi înnebunea pe clienţii ocazionali. Nemaiputând să rabde, într-o noapte unul dintre simandicoși a scos pistolul ascuns în căptușeala hainei. A fost de ajuns un singur cartuș pentru a reinstaura liniștea râvnită, pentru care plătise hangiului o sumă frumușică. Rămasă fără slujnică și supozitor, nevasta hangiului a răposat la scurtă vreme. În câţiva ani, hanul a căzut în ruină și din el a rămas șandramaua pe care o vedeţi. Incendiul provocat de un fulger a mistuit totul.

ÎN VIZITĂ CU CLASA LA MUZEU

– Copii, priviţi acest coif, e un coif corintic din bronz cu o vechime impresionantă. Menirea lui era să apere capul războinicului: ţeasta, tâmplele, pomeţii, nasul, bărbia. În același timp, coiful era prevăzut cu orificii sau decupaje adecvate pentru ochi și urechi astfel încât să permită războinicului să se orienteze vizual și auditiv. Ceea ce frapează la acest artefact de mare valoare istorică este cât de turtită și înfundată e partea superioară a coifului, ceea ce dovedește că purtătorul trebuie să fi încasat multe ghioage și lovituri de paloș de la adversarii săi. Era novice? Își pierduse scutul? A ieșit din rând? Nu vom ști niciodată. Judecând după îndoiturile și pliurile tablei de bronz, e posibil ca purtătorul să nu fi ieșit viu din luptă. Oricum, coiful ne-a parvenit în forma în care a fost folosit. E puţin probabil să fi fost un rebut din fabricaţie. Sau să fi fost un coif de antrenament? Presupunem că nu, un coif se obţinea greu, cerea multă muncă, trebuie să fi fost deosebit de costisitor. Ulterior, coiful a fost abandonat. Mai mult ca sigur nu a putut fi recondiţionat sau reparat pentru că, pe vremea aceea, nu existau piese de schimb. Probabil, vă miraţi ce rost să fi avut elementele decorative faciale, de pildă sprâncenele încrustate deasupra găurilor pentru ochi. Mister! Cercetătorii caută și azi un răspuns... Întrebări?

– Domnu', știţi cumva când se deschide tonomatul cu cipsuri și răcoritoare?

EVENIMENTE

Înainte de toate îmi cer scuze pentru întârziere. Mărturisesc: nu mi-a fost ușor să parcurg cele 247 de pagini (bașca anexa cu tabele, scheme și grafice) pe care mi le-ai trimis spre „puricare”.

Sunt gata. Am parcurs, cum m-ai rugat, teza d-lui XXL. Deși e tipul perfect de scriere ce poate fi parcursă prin frunzărire și/sau pe diagonală, eu mi-am dat silinţa și am citit-o integral, ba chiar – vorba aceea – cu creionul în mână. Din respect pentru tine am fost „scrufulos la datorie”. Mă grăbesc să-ţi comunic „impresiile” personale. Nu spun că m-am chinuit din cale afară, dar nici prea ușor nu mi-a fost. Drept care am simţit nevoia să ţin pe-aproape cana cu ceai de păducel, mai ales că la fiecare reluare a lecturii trebuia să reparcurg cam între trei și cinci pagini (nu mi s-a mai întâmplat de când m-am luptat vitejește cu *Fenomenologia* lui Hegel). La capătul celor trei săptămâni de travaliu intens am simţit nevoia să-mi potolesc agitaţia neuronică, așa că m-am retras la munte, profitând de weekend-ul prelungit. În fine, parţial refăcut (între timp am trecut pe izmă & sunătoare), sunt în faza în care pot să rezum conţinutul lucrării și să formulez câteva modeste observaţii și recomandări.

Autorul susţine că evenimentele se clasifică în două „mari” categorii, unu – evenimente deosebite și, doi, evenimente ne-deosebite, adică normale, comune, obișnuite sau banale. Ţinerea în frâu sau gestionarea evenimentelor

(citim la pagina 241) ar fi coloana vertebrală a civilizaţiei umane. Vreme îndelungată nu s-au petrecut evenimente majore. De fapt niciun eveniment care să merite a fi consemnat. Aşa se face că s-ar fi scurs epoci întregi în care nu s-a întâmplat nimic demn de luat în seamă. Dar situaţia s-a schimbat radical cam de la revoluţia franceză încoace. Organizarea de evenimente nu mai este de mult o joacă, un hobby, ceva ce ţine de domeniul farsei, ci s-a transformat, mai aproape de zilele noastre, într-o industrie lucrativă la scară planetară. Pe acest teren, omul s-a luat la întrecere („la trântă") cu natura. Individual sau colectiv, pe scară mică sau pe scară mare, continental sau global – toţi secretăm evenimente. Sloganul vremurilor noastre e „Spune-mi ce evenimente produci/consumi ca să-ţi spun cine eşti!".

Trec la observaţii. Cea dintâi e aceea că, în cuprinsul lucrării, nu întâlnim nicăieri o definiţie a conceptului de „eveniment". Altfel spus, nu se prea înţelege la ce se referă autorul, care e „obiectul" (referenţialul) cugetării sale pasionate. Peste tot se lasă să se înţeleagă că cititorii intuiesc chestiunea pusă în joc, că se poate miza pe conştiinţa lor comprehensivă, ceea ce îl scuteşte pe autor să propună vreo definiţie. (Mărturisesc că ideea existenţei unor epoci lipsite de evenimente e cel puţin năstruşnică!)

Apoi, *secondo*, nicăieri nu e indicat (nici măcar în formă implicită) vreun criteriu de departajare a evenimentelor. Or, experienţa stă mărturie pentru oricine că, în mod neaşteptat, oricând, obişnuitul ia sau poate lua chipul neobişnuitului. Întrucât (cum se spune) diavolul se ascunde în detalii, totdeauna rămâne deschis pericolul de a plonja într-un talmeş-balmeş mental (vestita ciorbă eclectică). Pe terenul evenimentelor scăpate de sub control, „de la sublim la ridicol nu-i decât un pas", vorba împăratului.

O a treia observaţie critică, de această dată ceva mai subtilă, ar putea fi aceea că evenimentele din a doua categorie se autovolatilizează, par mai degrabă pseudo-evenimente sau non-evenimente, aşa că rămân în discuţie doar cele din prima categorie. Desigur, în aceste condiţii, se pune întrebarea legitimă: despre ce clasificare mai poate fi vorba?

Dacă, în cele din urmă, mi se îngăduie câteva recomandări, propun candidatului o mai atentă echilibrare a ponderii diferitelor capitole din cuprinsul lucrării. De pildă, sugerez rescrierea introducerii, pe care, în alcătuirea prezentă, o apreciez ca fiind prea lungă (200 de pagini). De asemenea, s-ar impune indicarea surselor de informare, inclusiv pentru desele aforisme şi citate în latină (dar şi traducerea acestora; la noi, nu se mai studiază latina în şcoală). În fine, trebuie evitată autocitarea excesivă (e sau poate fi păguboasă, şi nu doar stilistic). N-ar strica o regândire a tezei în întregul ei.

În cazul în care ai neclarităţi, vorbim la telefon. Nădăjduiesc că autorul (pe care nu îl cunosc) nu va fi descurajat de opiniile mele critice.

P.S. Trecând la ale noastre: mi-e dor de voi. Sper că tu şi ai tăi sunteţi bine, sănătoşi şi voioşi. Cum e vremea pe la voi? Mă gândesc să pun la cale un eveniment: să vă fac o vizită. Bucuroşi de oaspeţi?

Nici tu

Făpturii mele îi e dor de tine. Mie, nu.
Ninsori galactice m-acopăr. Se-aștern zăpezi.
Stau îngropat sub lut.
În inima-nghețată înghețatul sânge
o pojghiță subțire s-a făcut.
În țeasta înverzită se reflectă
un ascuțiș de stea și-un boț de prund.
Îmi cresc în loc de unghii țurțuri dure
ieșind din oase ce-au fost degete cândva.
În mijlocul pământului s-ar duce
zăpada, inima,
care de-un astru rece se umplu.
Făpturii mele îi e dor de tine. Mie, nu.

Sorana-Cristina MAN

DE FACTO

Mă cheamă...

De facto, n-are nicio importanţă cum mă cheamă, tot aşa cum n-are vreo importanţă că locuiesc în Cârlibaba, Khartoum sau San Francisco. Cum spunea unchiu-meu Vasile, fie-i placa uşoară, altceva contează în vremurile de azi: *nexul tehnologic*, parcă aşa zicea, faptul că suntem logaţi, ca şi când am fi peste tot şi nicăieri. Zicea, coborând năduşit din cabina tractorului: „Spune, nepoate, nu e o minune să te cheme muierea la masă, fără antenă, în timp real? Nici n-apucă ea să răstoarne mămăliga, că tu, hop, eşti prezent".

N-avea dreptate? Şi, fii atent, când zicea el asta?! Pe vremea pagerului! Ehe!

DAVID ILINA

Romanul „Gava nebunul", al musceleanului Ungureanu Andrei, câștigă Premiul I la concursul de manuscrise al Editurii Universitare

Ajuns la ediţia a IV-a, concursul de manuscrise „Împlinește un vis", organizat de Editura Universitară, a desemnat pe primele două locuri doi scriitori argeşeni. Pe primul loc avem romanul „Gava nebunul", al tânărului prozator muşcelean **Ungureanu Andrei**, originar din Valea Popii, comuna Mihăeşti. Pe a doua poziţie se situează „Luntrea cu fluturi", al scriitorului piteştean **Cristian Meleşteu**, membru al USR, filiala Piteşti, veche cunoştinţă a revistei noastre. Doamna **Mihaela Bal**, din Bucureşti, şi ea membră a USR, a primit premiul al III-lea, pentru „Galerii spre colonie". Ediţia din 2024 a generat mult interes în rândul prozatorilor, organizatorii primind spre jurizare peste 80 de manuscrise. Cărţile vor fi lansate în luna decembrie, la Târgul de carte „Gaudeamus" din Bucureşti.

Despre autor am aflat că a început să scrie recent, în timpul pandemiei de COVID-19, fără a fi avut antecedente literare. Ungureanu Andrei a publicat până acum două volume, ambele în urma unor concursuri de manuscrise. Primul a fost „Povestiri şi întâmplări din ţara fumului", publicat de Editura Rafet în 2021 în urma concursului de creaţie literară „Titel Constantinescu", un volum de nuvele de inspiraţie rurală. Al doilea este un roman, „Naşterea Eroului", câştigător al marelui premiu al concursului „Primul roman", organizat de Editura Litera, primit favorabil de critică.

„Gava nebunul" este un buildungsroman atipic, cu o bună parte din acţiune în Muşcel. E o poveste cu elemente magice despre normalitate şi nebunie, despre graniţele care separă lumea celor întunecaţi la minte de a celor „normali" şi miile de fire care îi trag pe unii din semenii noştri înspre tulburare. Povestea are ca fundal anii de tranziţie de după căderea comunismului, reflectaţi de devenirea lui Alexandru Gava, între Câmpulung, satul bunicilor, şi Bucureşti. Binele şi răul, personificate, îl plimbă prin Bucureşti, îi arată deveniri posibile şi îi cer să aleagă.

La un nivel filosofic, romanul e o problematizare intensă a normalităţii şi devianţei psihice, a cui şi cum aplică eticheta de „nebun", care e întotdeauna un endonim. Devenirea personajului principal poate fi interpretată ca o coborâre în întuneric sau, dimpotrivă, ca o transcedere luminoasă a condiţiei umane. Autorul lasă viitorilor cititori ambele posibilităţi. **(CRONICAR)**

Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte

(Fragment din romanul „Gava Nebunul")

Alexandru nu-şi mai amintea, la drept vorbind, mare lucru din perioada copilăriei. Chipurile oamenilor deveniseră terne, se estompaseră. Încerca uneori să-şi aducă aminte de rude pe care nu le mai văzuse de mult sau care muriseră, de copiii cu care se juca în faţa blocului şi pe uliţă, de vecini şi de locuri aşa cum erau ele atunci, şi constata că nu mai reuşeşte. Îşi amintea vag că erau acolo, că făceau una şi alta, şi parcă simţea ceva, ca atunci când vezi în spatele unui geam opac că e acolo un om, vocea ţi-e cunoscută, ştii despre cine e vorba, dar nu-i mai desluşeşti trăsăturile chipului, a devenit un fel de fantomă, un spectru dintr-o altă lume. Mergea adesea la bunici, cu rata, prin sate pline de verdeaţă şi de căruţe. Urcau în rată, un autobuz DAC sau ROMAN vechi de când lumea, treceau dealurile, muscelele, coborau în staţii cu bagajele lor sărăcăcioase. Bunicii îi deschideau poarta de fier, mâncau mămăligă cu brânză şi peşte prăjit, întingând în uleiul rămas pe fundul tingirii. Erau zile frumoase, din acelea care te bântuie când creşti, te acreşti şi înţelegi că ai fost dat afară din paradis şi că, oricât te-ai strădui, oricât ai căuta, nu te mai poţi întoarce acolo pentru că el nu mai există. Urmele sunt încă acolo, ştii că acela era locul, dar totul s-a năruit, s-a prăpădit. Aşa a păţit şi Făt-Frumos când a nimerit în Valea Plângerii şi a dorit să se întoarcă acasă. A găsit nişte temelii stricate şi a ştiut că acolo fusese locul. N-a mai aflat, însă, decât dărâmături şi moarte.

Bunicii erau născuţi înainte de război, şi parcă reuşiseră să evadeze din timp. Erau bătrâni, dar nu păreau să mai îmbătrânească, ca şi cum aşa se născuseră; ei nu treceseră prin evoluţia normală a omului care creşte, ajunge la floarea vârstei, apoi, începe să se usuce, se cocârjeşte şi moare. De fapt, tot satul era în afara timpului şi a lumii. Viaţa avea alte reguli. Ţăranii ăia izbutiseră să facă un sat care să fie pe valea aia, la nişte zeci de kilometri de Câmpulung şi de Piteşti, un sat în care poţi ajunge cu maşina sau cu rata, în care trăiesc oameni, la prima vedere, la fel ca toţi ceilalţi: doi ochi, două mâini, un nas, vorbind aceeaşi limbă română cu accent muntenesc, dar în care nimic din afară să nu prindă rădăcini. Veştile rele, stresul, şomajul, războaiele care îi frământau pe oamenii de la oraş nu izbuteau să pătrundă în sat. Raza de acţiune a noilor legi, a tăierilor de salarii, a taxelor mărite, nu era suficient de mare ca să-i atingă pe oamenii de acolo. O cupolă magică, nemaivăzută, acoperea satul şi săgeţile răului se spărgeau de ea ca de o pavăză. Poate şi de asta oamenii nu păreau să îmbătrânească. În acei ani, Alexandru era ferm convins că oamenii din sat trăiesc 100 de ani în cap, nici mai mult nici mai puţin, căci aşa a hotărât Dumnezeu şi nu putea să fie altfel. Iată, 7 ani sunt anii de-acasă, când primeşti cele mai importante învăţături de la părinţi, familie şi cunoscuţi. Apoi, 8 ani sunt pentru şcoală. 4 sau 5 ani, dacă faci profesionala, sunt pentru liceu. 40 de ani sunt pentru muncă. La pensie ieşi la 60 de ani. După care, stai pe lângă casă şi creşti nepoţi şi strănepoţi. Totul e rânduit să aibă o durată clară şi fixă. Şi lungimea zilelor trebuie să fie la fel. Asta, desigur, excluzând cazurile în care omul moare năprasnic, în accident sau de boală. Cât a stat acolo, Alexandru n-a cunoscut pe nimeni care să moară în acest chip. Nici vecinii nu ştiau să spună astfel de poveşti, afară de bărbaţii morţi în război, la Cotul Donului, în pustia calmucă sau în Munţii Tatra. Morţilor în războaie li se făcea pomenire de Înălţare, când copiii de la şcoală cântau Eroi au fost, eroi sunt încă şi preoţii din comună scăldau în vin monumentul din faţa primăriei.

Zilele erau şi ele altfel, timpul nu era împilat în chingile cu care, în oraş, îl forţăm să curgă în direcţia pe care o vrem noi. Erau înalte şi mari, domneşti, şi puteai să creşti într-un an cât în trei, pentru că aveau în ele mai multă cuprindere de timp şi viaţă decât cele din afara satului. Sătenii mergeau rar la Câmpulung, la oraş, cum îi ziceau ei, şi nu era nevoie să precizeze despre ce oraş era vorba. Exista un singur oraş, Câmpulungul, Oraşul prin excelenţă, şi mergeau şi la târg, din nou, fără a preciza unde, căci se ştia că Târgul nu poate fi decât la Domneşti. În caz de nevoie mergeau la Piteşti şi la Argeş, la Sfântuliţa, pregătindu-se bine, cu câteva zile înainte, de parcă ar fi călătorit pe alt continent. În rest, făceau ce ştiau ei mai bine, ce învăţaseră de la cei de dinaintea lor şi n-aveau nevoie să se întrebe dacă se putea trăi şi altfel. Lumea avea un rost, viaţa avea un sens, lucrurile nu se petreceau la întâmplare. Exista Cineva care avea grijă de toate şi nu aveai de ce să te îngrijorezi. Existenţa nu putea ieşi de pe făgaşul care îi fusese rânduit, schimbări prea mari nu puteau avea loc, nici catastrofe care să zgâlţâie temeliile lumii. Viaţa nu era întotdeauna uşoară, oamenii munceau din greu, dar nu era niciodată urâtă şi locuitorii erau dornici s-o trăiască până în ultima clipă, când va fi ea, şi să împlinească tot ceea ce le fusese rânduit.

S-a întâmplat în acei ani, când Alexandru nu mergea încă la şcoală, un eveniment ieşit din comun, care însă nu l-a tulburat deloc pe copilul de atunci. A murit un vecin, chiar de pe uliţa bunicilor, un anume Marcel, bărbat destul de tânăr, departe de cei 100 de ani la care mureau oamenii din sat. Aşa cum cere obiceiul, mortul a fost purtat pe ultimul drum pe diverse uliţe, pentru a fi trecut pe la trei răspântii. În faţă, mergeau popa cu cădelniţa, cântăreţul şi un om care ducea crucea de lemn. După ei, era coşciugul, cărat de o căruţă. Imediat după, familia îndoliată. Convoiul era completat de o mulţime de oameni, vecini mai apropiaţi sau mai depărtaţi, prieteni, rude şi rubedenii ori pur şi simplu, oameni din sat veniţi să-i aducă un ultim omagiu unuia de-al lor. Pe drum, familia mortului arunca monede, mărunţiş, să-i fie mortului pe lumea cealaltă. Convoiul creştea mai la fiecare poartă cu oameni care ieşeau din curţi şi se alăturau procesiunii. La fiecare răspântie, convoiul se oprea, iar popa citea rugăciuni de dezlegare pentru sufletul răposatului.

Aşa a fost la prima şi la a doua. La a treia, după ce popa a citit rugăciunile, mortul a deschis ochii, s-a ridicat în şezut şi i-a speriat pe toţi din jur. N-a spus nimic, s-a uitat doar pierdut, departe, în zare, ca şi cum trupul se trezise, dar spiritul încă nu revenise în corp. Alexandru îşi amintea foarte bine imaginea asta, chiar şi senzaţia scârboasă de praf pe mâini, după ce culesese bănuţii din colb. Pe moment, ocupat să strângă monezile cele mai valoroase, nu i-a dat prea multă importanţă mortului. Poate că omul nu murise, ci fusese doar bolnav şi acum îşi revenise. Sau poate că fusese o farsă: Marcel se întinsese prea mult cu gluma, acum aflase că voiau să-l îngroape şi, de sub pământ, nu mai poţi să scapi. E stupid să mori pentru o glumă, cât ar fi ea de bună.

Ce a fost după nu-şi mai amintea. Ştia că nu fusese la biserică, nici la cimitir. N-avea ce să caute acolo, era un copil mic, îl speriau bocitul, tristeţea, oamenii îmbrăcaţi în negru, aşa că n-a mai putut, peste ani, să recompună exact întâmplarea. Sau poate că nici n-a mai fost îngropăciune. Aşa ar fi fost logic dacă omul se trezise. Crescând, i-a venit din ce în ce mai greu să creadă că omul înviase. Poate că avea

un frate geamăn sau care, oricum, îi semăna foarte mult, pentru că-l mai văzuse apoi prin sat, dar nu mai putea fi sigur că e aceeaşi persoană. Oamenii, oricum, se schimbă, se îngraşă sau slăbesc, poartă alte haine, îşi lasă barbă sau şi-o taie. Cum ai putea să fii sigur de imaginea lor pe care o ştiai tu cândva? Mai ales când atâtea lucruri pe care, copil fiind, le crezi fără nicio îndoială, se dovedesc a fi, după ce creşti, nişte minciuni. Nu, hotărât lucru, Marcel nu înviase. Ar fi vuit ziarele, s-ar fi ştiut. A fost o simplă confuzie, o halucinaţie. Mortul de la groapă nu se mai întoarce.

Andrei UNGUREANU

Literatura babiloniană şi asiriană

EPOPEEA LUI IZDUBAR

COLOANA VI
IZDUBAR INTRĂ ÎN INFERN.
CÂNTECUL „DALHILOR" DIN PEŞTERA ORORILOR: REGELE TRECE PRIN INFERN ÎN DRUM SPRE GRĂDINA ZEILOR ŞI VEDE MINUNATA FÂNTÂNĂ A APELOR VIEŢII

Într-un ciudat pasaj spre Lumea Cealaltă,
Unde umbre de demoni stau aşezate
cu aripile lăsate,
De-a lungul pereţilor cavernei,
cu răsuflarea otrăvită,
Înşiruiţi aici marchează labirinturile Morţii.
Cu torţa ridicată, Regele găseşte cărarea.
Pe drumul sufletelor muritoare el se strecoară
Unde umbre sepulcrale fără grai se ridică
În mijlocul golfurilor sumbre care se cască
în întuneric
Şi-şi ascund adâncurile sub valurile lacurilor
întunecate
Şi-ale pâraielor care dorm sub fulgii de sulf
Ce plutesc peste ape fără fund, şi peste-abisuri
Unde-adâncurile nemişcate primesc spasmele
Vieţii muribunde.

IZDUBAR INTRĂ ÎN INFERN
Aici domneşte Tăcerea pe un tron cumplit,
Negru ca abanosul, şi doar nefericirea
stăpâneşte
Peste-o pustietate-ntinsă de-ntuneric, izolarea
Neagră,la picioarele ei doarme
marea-ngrozitoare
De mister ce cuprinde toate sufletele muritoare,
Unde orori înspăimântătoare
Stau cu creste de vârcolaci şi fără ură-n ochii lor
de foc întâmpină
Fiecare suflet; necruţători, conduc la cumplite
grozăvii
Şi-ntruna, întruna, Zeiţa Sorţii-ncoronau;
Şi-acolo, pe tronul ei de abanos stătea
Cumplita diavoliţă-zeiţa-ntunecată Mammitu,
Ce domneşte peste toate-aceste tărâmuri
din La-Atzu.
Dar ascultaţi! Ce sunete se-aud din beznă?
Şi priviţi! Lungi şiruri de torţe se-apropie,
Şi iată! Într-o firidă au dispărut;
Regele trebuie să treacă pe uşa lor!
Poate vreuna
Îl va vedea! Şi scorpiile din întuneric va întărâta
Asupra lui, când acea încăpere va traversa.
El se apropie şi-năuntru se uită
Şi iată! O strălucire verde toată peştera inundă!
Iar el vede sub un cazan o mare vâlvătaie.
Încolăciţi, acolo zac Dragonii Disperării;
Şi iată! Din fiece firidă ţâşneşte-o creatură,
Oribilă, fără formă! Acum, alarmat şi îngrozit,
El vede rotindu-se sălbatic formele zburătoare
Şi teribile bocete se-aud de cumplită disperare.
Dar ascultaţi! Cântecul „dalhilor" în aer răsună,
Cu gemete şi ţipete îşi strigă disperarea nebună.
„O, aruncaţi la pământ, demoni întunecaţi
Nebunia voastră, ura şi disperarea cumplită.
Şi ţintiţi cu săgeţile pe toţi cei de noi marcaţi,
Ca să primim victime aici.
Apoi cântaţi-vă cântecul vostru plin de ură,
voi, diavoli!
Şi aruncaţi-vă răsuflarea pestilenţială
Până când fiecare suflet în faţa voastră
se închină,
Şi-aici Zeul Morţii venerează
Pentru vecie, aflaţi încă în eroare,
Şi nu văd, nu aud prea multe.
Puterile nevăzute nu le măsoară
Şi fiecare un mister nou aduce.
Pentru vecie aflaţi încă în eroare,
Ei caută trupurile fantomelor ce străbat
Doar minţile lor şi doar îşi bat joc
De nebunia trufiei omeneşti.
Pentru totdeauna aflaţi în eroare,
Toată viaţa ei doar puţin învaţă
Şi-nţelepciunea mereu zboară,
Fugind mereu, pe când omul tot încearcă!
Dar ascultaţi! Un alt cântec prin bezna se-aude,
Şi ce dulce e muzica venită de departe!
Ascultaţi-o, suflete pline de disperare,
Căci veselie-aduce chiar şi-aici celor cuprinşi
de întristare.
Dincolo e-un Adânc Necunoscut,
Ce toate lucrurile-ascunse corect le măsoară!
În orbirea omului se află
Eroarea veşnică.
Dar la puternicii zei apelaţi
Pentru-adevăr, ca pe drum să vă conducă.
Şi-nţelepciunea din tăbliţele lor învăţaţi
Speranţa nicicând să n-abandonaţi!
Şi iată! Vrăjitoarele se-mprăştie-n beznă
Când acele dulci sunete răsună în încăpere,
Iar acum străluceşte o lumină
minunată-mprejur,
Razele sale alunecă pe pământul întunecat,
Şi iată! Este Papsukul, Zeul Speranţei,
Cu-o faţă veselă coboară pe teribila pantă,
Plină de piscuri colţuroase, şi voios se-ndreaptă
Spre locul unde se află eroul nostru,
în aerul plin de otravă,
Şi zice: „Priveşte, Regele meu, l
a această lumină minunată
Ce străluceşte-mprejur, şi la această privelişte
nu te mai uita!
Privelişte sinistră, ce nu provoacă
decât disperare,
Căci aici domneşte fantasma nebuniei."
Uluit, Regele priveşte atent
Mesagerul divin, foarte surprins.
Şi zice:
„Dar de ce, Zeul al Speranţei, astfel te găsesc
În aceste ţinuturi pline de chinuri cumplite?
Lumea din jurul meu paşilor tăi le interzice
Să calce pe cărări ce primesc aici pe Zeul Sorţii
Şi disperarea cruntă, şi pierderea ireparabilă.
De ce vii tu la durerea incomensurabilă?"
„Te înşeli, Regele meu, căci adesea
speranţa disperarea o domină,
Eu adesea vin aici ca să domnesc
cu bezna împreună;
Zeul Sorţii domneşte când eu lipsesc:
Când mă întorc, aceste suflete
eu iar le ogoiesc".
Aşadar, vizitezi toate aceste tărâmuri
pline de întristare
Pentru-a chinui sufletele cu speranţe
ce niciodată nu le pot cunoaşte?
Piei din ochii mei! Dacă aceasta ţi-e misiunea
pe pământ
Sau în iad, doar pustiu în urma ta rămâne!"
„Nu, Regele meu, la acea sferă minunată
să te uiţi
Unde-n final zeii duc toate sufletele de-aici!
Adio!În curând tu Lumea de Lumină vei vedea,
Unde veşnic doar bucuria aceste suflete
va încânta!"

(continuare în nr. viitor)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacție:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Ion PANTILIE

Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Corectură:
Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
Iași

Revista nu publică decât texte inedite, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

Repere pentru culoare

Ca un slalom prin junglă ...
Vama fierului e departe
Ştii doar, din când în când
strigătele şi vertijul prind putere
Vei face primul pas
în tunelul culorii înclinate
Mări sub zăpadă
Baloanele se bifurcă aici
Peştii, vânători cu cagule albastre,
s-au apropiat tandru de pădure,
de secretele ei rareori aflate
Urmează plutirea chipului liber,
arcul care întinde ochii

O serie de paşi

Apar uşi deschise
pe jumătate,
abandonuri într-o regiune
extinsă, fără istorie
Înalţi focuri,
necunoscute arome
cinstind columna
Doreşti proporţia fierbinte,
alegoria marginilor pietrei
Voluptăţile cubului vor triumfa!
Voluptăţile cubului vor triumfa!
A doua zi, jocul cu soarele
poate fi periculos

Mai târziu

Cei care vin găsesc distanţe,
găsesc lacune
În salonul viu se suprapun
glasuri neştiute
Marile răni sunt descoperite
Prin tablouri lungi, prima tinereţe,
ca o durere a scorpionului
Răsar amprente cu noaptea deasupra,
detalii din realitatea galeriei
Împingi spectacolul
spre întrebări nemuritoare
Rejucăm singura distanţă
Aminteşte-ţi mereu camuflarea ...

Axis

Încă ascult spirala primară,
la fel pe scena
jertfelor înaripate
Mesajul vorbeşte despre
sărutul dat unei lumi
prea puţin ştiute
Zig-zag prin oglinzi
Spre vârf găsim umbre muzicale
Lamento prin aer
Marmura din flori compune
cercuri silenţioase,
aur şi foc etern

Deplasare

Cinema despre piruete
gigantice, fără memorie
Alfabetul atinge clapele
acelui pian al baricadei
Pe sub zăpezi negre,
artele mângâie palme crăpate
Se arată puterea celor
deschise în apele verticale
Vertij fără durere!
Subtil, vechi sentimente
părăsesc muzeul

Parcă simt apropierea

Martor al unei lumi văzute în fugă,
disting margini de trandafiri,
păduri împietrite sau chiar
lupii abandonaţi lângă torţe
Desen din vis. Mână cândva incandescentă
Cât despre gesturile care ne locuiesc,
vor fi călătorii ştiutoare ...
Cai albi mângâie undele întunericului
Deasupra: portrete în lemn violet
Răspunde, cineva răspunde câteodată:
recunoaşterile inegalabile
vă aleg doar pe voi!

Parfum fortificat

Dormi sus, apoi fugi
prin stânga bazinului ascuţit
Tandreţea stelară
aminteşte profiluri volatile
Statuile plutesc sobru
Praful din orgă acoperă feţe
Sunt tot eu la cealaltă
poartă de lemn
Oare pot sculpta
parfumul fortificat?

Mantie

Camera grifonilor albaştri,
plus capul de leu
Undeva, mâinile ating
uşor nisipul
Arborii din fereastră urmează
tuşa granatului,
a rochiilor dansatoare
Cad ziduri, cad umbre,
cad vanităţi adorând coroana
Zăresc plaja norilor bătrâni,
dominaţia sceptrului spectral
Luneta va fi decorată
cu flăcări lunecătoare

Octavian MIHALCEA

LITERATURA ROMÂNĂ

Testamentul din strada Nisipuri se aliniază poeziei epice scrise în secolul al XX-lea de nobelabilii Paul Claudel, *Capul de Aur*; Anna Akhmatova, *Requiem*; Nazim Hikmet, *Peisaje umane*; Pablo Neruda, *Cânt general*; Aimé Césaire, *Caietul unei reîntoarceri în patrie*. Ceea ce îi uneşte pe ultimii patru este atitudinea protestatară, comună cu aceea a *Testamentului* scris de Şerban Codrin între anii 1982-1987, o parodie dantescă a dictaturii comuniste.

Fără John Keats, citindu-i pe Shakespeare, Milton, Wordsworth, scria Harold Bloom, nu ar fi existat Keats şi aşa mai departe. Fără Şerban Codrin, citind *Ţiganiada*, nu am fi avut rescrierea sau interpretarea ei modernă şi fără ca el să fi fost îndrăgostit de *Divina Commedia* nu am fi avut *Testamentul din Strada Nisipuri*.

M-am întrebat de ce stilul epopeic l-a atras pe Codrin şi cum se pot explica de asemenea miile de pagini de poezie scrise de el în toate formele fixe şi libere, pe toate registrele, în toate mijloacele lirice posibile în *Baladierul, Rodierul, Pendulierul, Casandrierul, Marea tăcere, Ţiganiada*.

Şerban Codrin este un poet care scrie cu virtuozitate impresionantă în toate stilurile posibile – trubadureşti, clasice, moderne, premoderne, postmoderne. Inventivitatea lui este fabuloasă. Gânditor profund dotat cu o gândire enciclopedică, în el trăieşte, se manifestă vie forţa lirică aluvionară a poetului adevărat. Uluitor e că, deşi pare prea mult, nimic nu e de prisos în *Testament,* metaforele sunt curate, inedite, se menţin în ele însele cu splendoare.

Mirela ROZNOVEANU